Slimību profilakses un kontroles centrs

Mirstība ārējo nāves cēloņu dēļ 2021. - 2025. gadā

Rīga 2026

Mirstība ārējo nāves cēloņu dēļ 2021. - 2025. gadā

Datu apkopojums tapis, izmantojot Latvijas iedzīvotāju nāves cēloņu datubāzes datus.
Dati pieejami Veselības statistikas datubāzē:
https://statistika.spkc.gov.lv/pxweb/lv/Health/

Ja nepieciešamas rādītāju skaitliskās vērtības, kuras nav datubāzē, lūdzu rakstīt pasts@spkc.gov.lv

Slimību profilakses un kontroles centrs

Adrese: Duntes 22, Rīgā, LV-1005
Tālrunis: +371 67501590
Fakss: +371 67501590
E-pasts: info@spkc.gov.lv
Mājaslapa: www.spkc.gov.lv

Pārpublicēšanas un citēšanas gadījumā atsauce obligāta.

© 2026, Slimību profilakses un kontroles centrs, Latvija

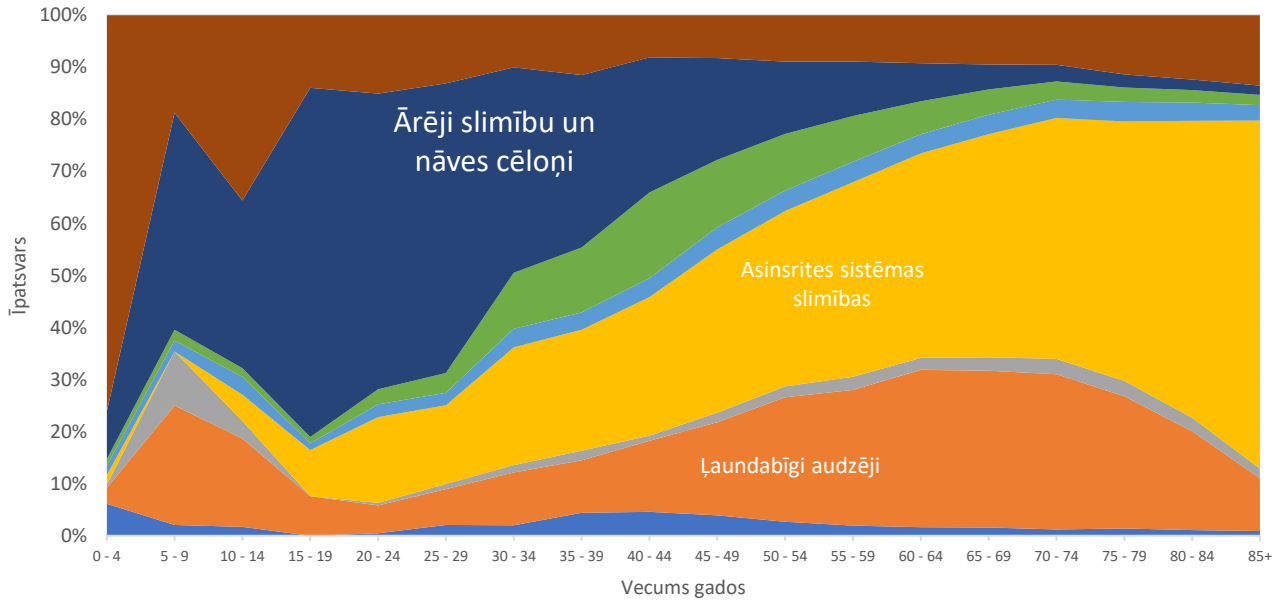
Satura rādītājs

Aktualitāte 4
Kopsavilkums par mirstību ārējo nāves cēloņu dēļ 2021.-2025.gadā 6
Tīšs paškaitējums (X60 – X84, Y87.0) – pašnāvība 13
Kritieni (W00 – W19, Y30, Y31) 16
Saindēšanās un pakļaušana kaitīgu vielu iedarbei (X40 – X49, Y10 – Y19), t.sk. saindēšanās ar alkoholu (X45; Y15) 19
Transporta nelaimes gadījumi (V01 – V99, Y85) 24
Noslīkšana un slīkšana (W65 – W74, Y21) 30
Pārmērīga dabiska aukstuma iedarbe (X31) 33
Pakļaušana dūmu, uguns un liesmu iedarbei (X00 – X09, Y26) 36
Vardarbība (uzbrukums) (X85-Y09) 39
Negadījums ar neprecizētu nodomu (Y10 – Y34) 41
Pārējie ārēji slimību un nāves cēloņi 42

Aktualitāte

Ārējie nāves cēloņi (turpmāk tekstā - ĀNC) raksturo mirušos dažādos nelaimes gadījumos, piemēram, transporta negadījumi, kritieni, noslīkšana, nosalšana, kā arī tīšos nodarījumos - slepkavībās un pašnāvībās mirušos. Šo cēloņu grupa ieņem nozīmīgu daļu mirstības cēloņu struktūrā, jo īpaši gados jauniem cilvēkiem (1.att.)

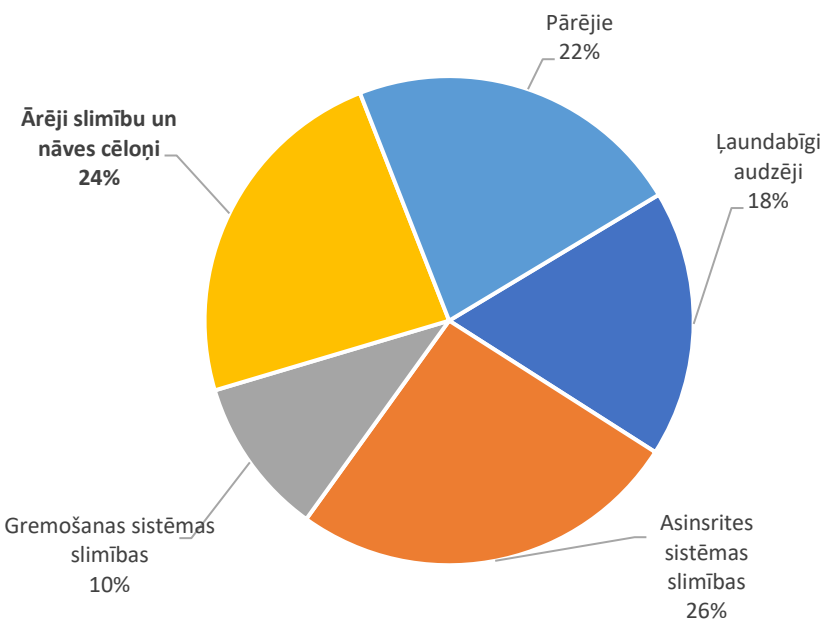
1. attēls. Nāves cēloņu sadalījums

ĀNC ir starp galvenajiem priekšlaicīgas mirstības cēloņiem. 2025. gadā ĀNC dēļ zaudēti (līdz 64 g.v.) vairāk nekā 14 tūkstoši potenciālo mūža gadu, kas radījis vairāk nekā 760 miljonu eiro ekonomisko zaudējumu[1]. Ceturtā daļa potenciāli zaudēto mūža gadu iemesls ir ĀNC (2. att.).

[1] Pēc RSU pētnieku aprēķiniem viens zaudēts mūža gads ir saistīts ar vairāk nekā 54 tūkstošiem eiro ekonomisko zaudējumu (2023.g.). Pētījums "Veselības ekonomikas barometrs 2025"; "PowerHouse Latvia"; https://siffa.lv/wp-content/uploads/2025/09/Veselibas-ekonomikas-barometrs-2025.pdf

2. attēls. Potenciāli zaudētie mūža gadi līdz 64 gadu vecumam 2025.gadā

ĀNC izraisīta mirstība ir ***novēršama***. Profilaktiski novēršamās mirstības cēloņu struktūrā 18% (2025.g.) ir ārējie nāves cēloņi. Risinājumi atrodami dažādās nozarēs, pārsvarā ārpus veselības aprūpes jomas.

Ziņojumā analizēti Slimību profilakses un kontroles centra Latvijas iedzīvotāju nāves cēloņu datubāzes dati par mirušajiem 2021.–2025. gadā: dzimums, vecums, statistiskais reģions (no 01.01.2024.) kā dzīvesvieta, nāves cēlonis, nāves iestāšanās kalendārais mēnesis, nedēļas diena, saistība ar alkohola un/vai citu psihoaktīvo vielu lietošanu*, kā arī citi faktori. Relatīvie rādītāji rēķināti, izmantojot Centrālās statistikas pārvaldes datus par iedzīvotāju skaitu uz 02.06.2025.

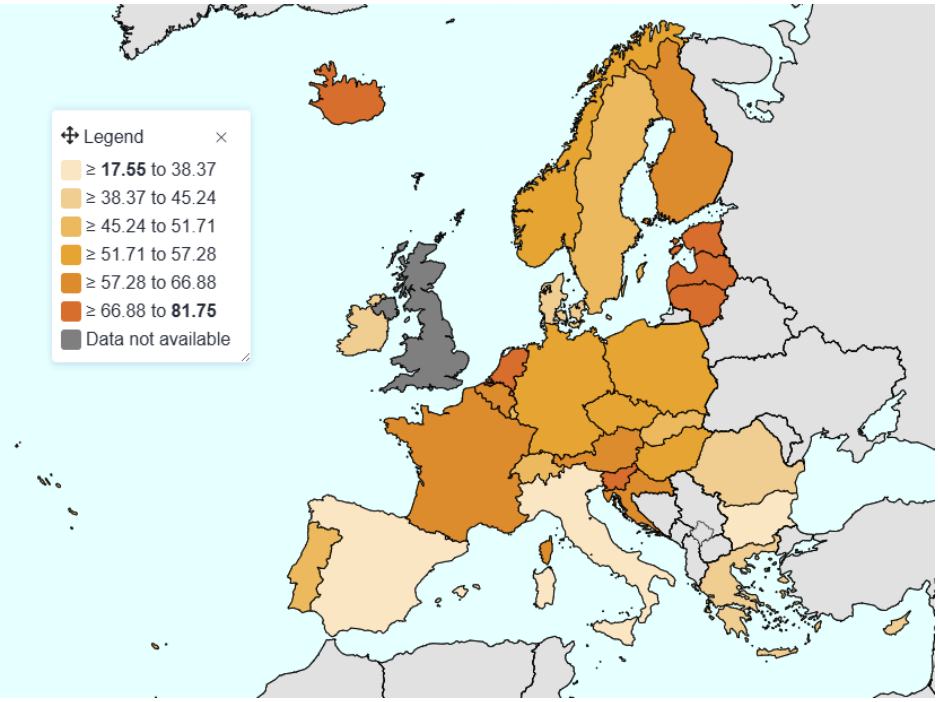
Piebilde

**Turpmāk tekstā – alkohola un/vai citu psihoaktīvo vielu lietošanas kā potenciāla riska faktora novērtēšanai izmantots tas, ka medicīniskajā apliecībā par nāves cēloni ir viens vai vairāki no šiem apstākļiem – konstatēta alkohola klātbūtne organismā; un/vai kā nāves cēlonis vai cits nozīmīgs stāvoklis, kas veicinājis nāves iestāšanos, ir minēta diagnoze/–es F10–F16, F18–F19, X40–X49, Y10–Y19. Daudzviet ņemta vērā saistība tikai ar alkoholu vai tikai ar citām psihoaktīvajām vielām.*

Kopsavilkums par mirstību ārējo nāves cēloņu dēļ 2021.-2025.gadā

Lai gan ilgākā laika periodā mirstība ĀNC dēļ Latvijā ir mazinājusies, tā joprojām ir būtiski (2023.gadā - par 65%) ***augstāka*** nekā vidēji ES (3. attēls). 2023.gadā Latvijā bija augstākā mirstība ārējo nāves cēloņu dēļ starp Eiropas Savienības dalībvalstīm.

3. attēls. Mirstība ārējo nāves cēloņi dēļ Eiropas Savienības dalībvalstīs 2023.gadā

Eurostat datubāzes attēls.

To ietekmējis īpaši augstais rādītājs vīriešiem, kas ir 2 reizes augstāks nekā vidēji ES. Sievietēm Latvijā šis mirstības rādītājs ir par 12% (2023.) augstāks nekā vidēji ES un nav starp augstākajiem ES[2].

Vidēji gadā ārējo nāves cēloņu dēļ nomirst 1400 iedzīvotāji

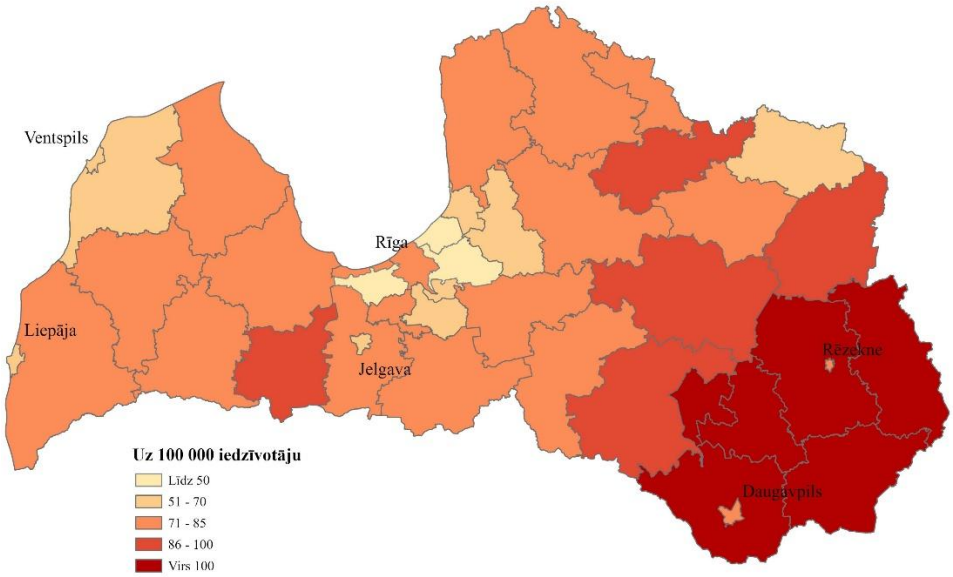
Dienā - 4 cilvēki: 3 vīrieši, 1 sieviete

Mēnesī - 2-3 bērni

[2] Eurostat datubāze, skatīta 09.09.2026.; https://ec.europa.eu/eurostat/data/database

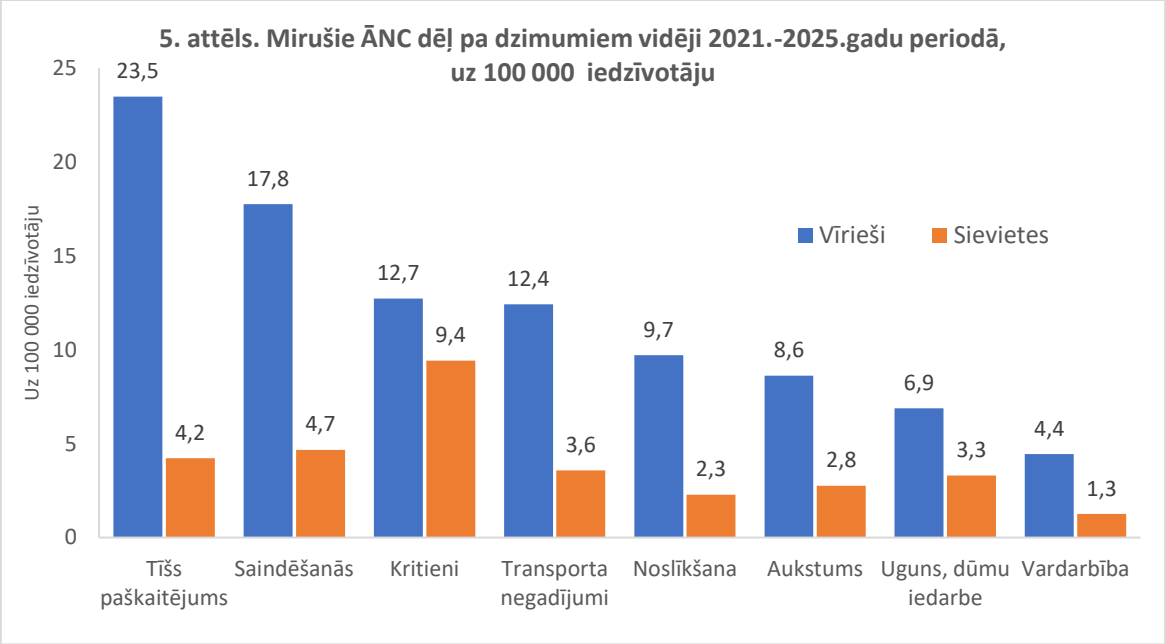
Mirstība ĀNC dēļ atšķiras arī novadu, līdz ar to arī reģionu griezumā. ***Latgales*** statistiskajā reģionā ir par 35% augstāks rādītājs nekā vidēji valstī. Par 9% zemāka nekā vidēji valstī pārskata periodā bija ĀNC mirstība Rīgas statistiskajā reģionā (ietver arī Pierīgas novadus)[3].

4. attēls. Mirstība ārējo nāves cēloņu dēļ 2021.-2025.gadā, uz 100 000 iedzīvotāju

Mirstība ĀNC dēļ Latvijā ***vīriešiem*** ir ***3 reizes augstāka*** nekā sievietēm. Šī tendence ir novērojama visās ārējo nāves cēloņu grupās, tiesa, atšķiras tās pakāpe (5. attēls). Līdz ar to tieši vīriešu rādītāji ir tie, kas pārsvarā nosaka un ietekmē nozīmīgākos konkrētos ārējos nāves cēloņus, kā arī izmaiņu tendences.

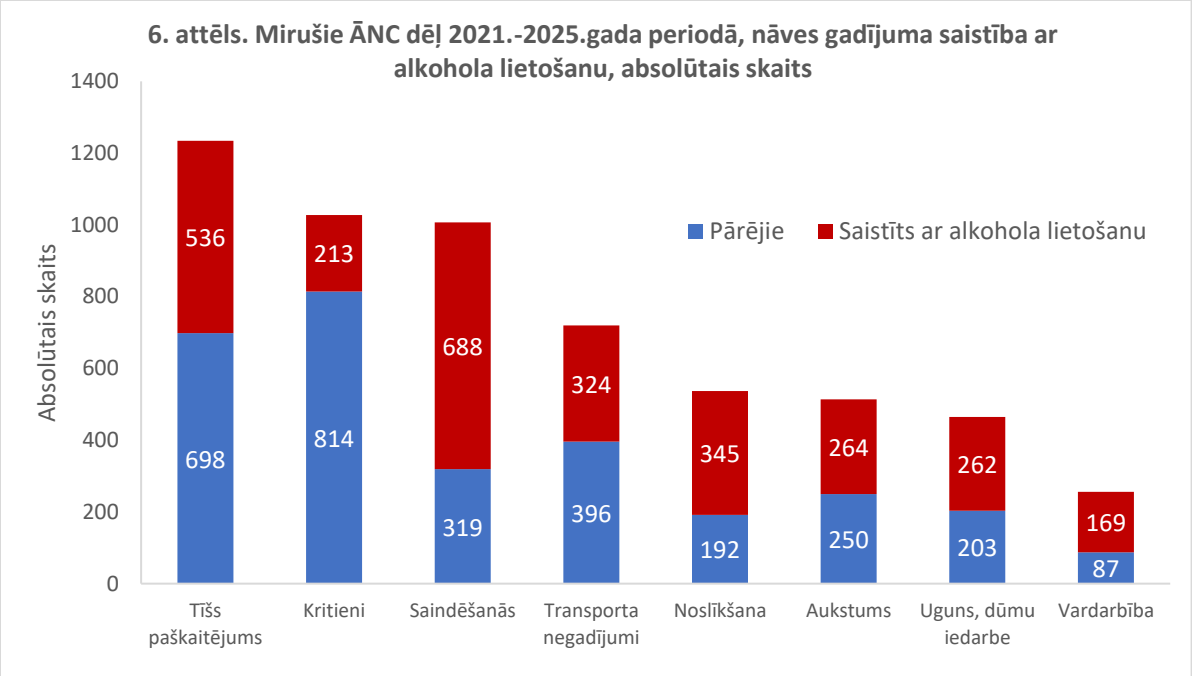
[3] Šeit un turpmāk ziņojumā dati atspoguļoti Latvijas statistiskajos reģionos kopš 01.01.2024. saskaņā ar MK 07.12.2021. rīkojumu Nr.911.

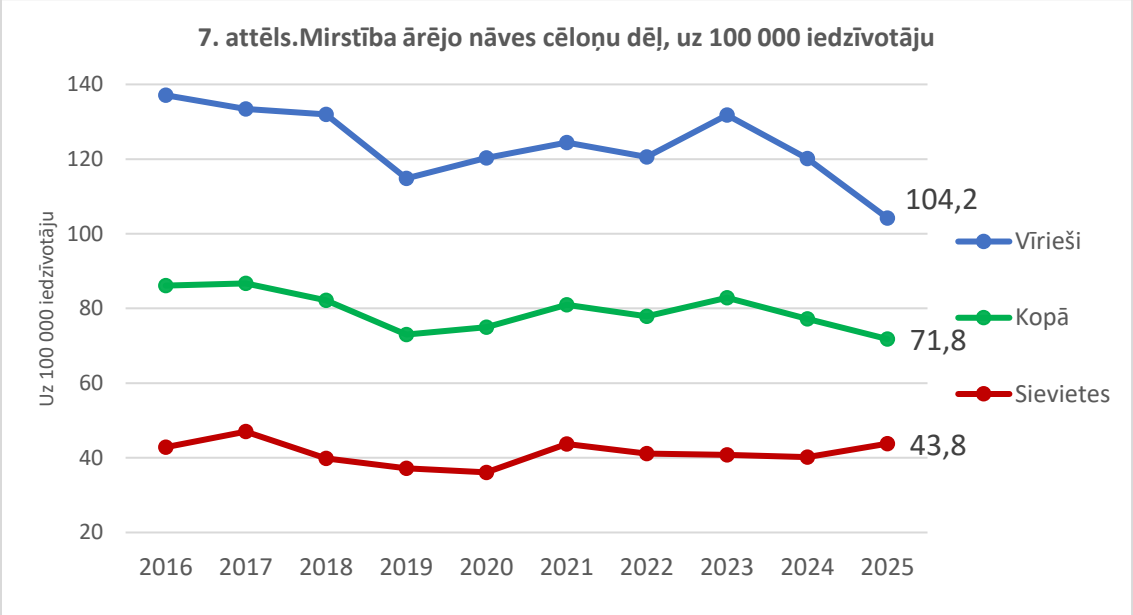
Atšķirības pa dzimumiem vērojamas arī citās valstīs, vienīgi tās nav tik lielas kā Latvijā – vidēji ES apmēram 2 reizes[4]. Vīriešu augstāko mirstību no ĀNC ietekmē dažādu bioloģisku, sociālu, psiholoģisku un uzvedības faktoru mijiedarbība, kas saistīta ar riskantāku uzvedību[5].

Analizējot katru cēloņu grupu atsevišķi aplūkotajā laika periodā, 49% nāves gadījumu no ārējiem nāves cēloņiem ir saistīti ar alkohola un/vai citu psihoaktīvo vielu lietošanu, t.sk. 44% ir saistība ar ***alkohola*** lietošanu. Šajā gadījumā tas nav kā nāves pamatcēlonis. Saistība tiek noteikta, analizējot nāves faktu* (skatīt skaidrojumu 5.lpp.) - piemēram, nāves brīdī cilvēks ir bijis alkohola reibumā, kas, iespējams, ir ietekmējis viņa rīcību, reakcijas laiku vai uzmanību un var būt bijis kā veicinošs faktors negadījuma notikšanai. Saistība ar alkohola lietošanu variē no 21% gadījumu kritienu grupā līdz 68% saindēšanās grupā (6. att.).

[4] Eurostat datubāze, skatīta 09.09.2026.; https://ec.europa.eu/eurostat/data/database
[5] Patwardhan V, Gil G, Arrieta A et al., Differences across the lifespan between females and males in the top 20 causes of disease burden globally: a systematic analysis of the Global Burden of Disease Study 2021;
The Lancet Public Health, 9, e282-e294

ĀNC izraisītu nāves gadījumu saistībā ar ***alkoholu*** ir vērojamas atšķirības arī sadalījumā pa dzimumiem: ***vīriešiem*** šī saistība konstatēta 51% gadījumu, sievietēm – 26%. Saistība atšķiras arī sadalījumā pa vecuma grupām: ***30–59 gadu vecumā*** ir vislielākais ārējo nāves cēloņu dēļ mirušo īpatsvars (ap 60%), kam ir saistība ar alkohola lietošanu. Tāpat ir alkohola saistības atšķirības arī sadalījumā pa statistiskajiem reģioniem: no zemākā rādītāja Kurzemē – 35% līdz augstākajam Latgalē – 53%.

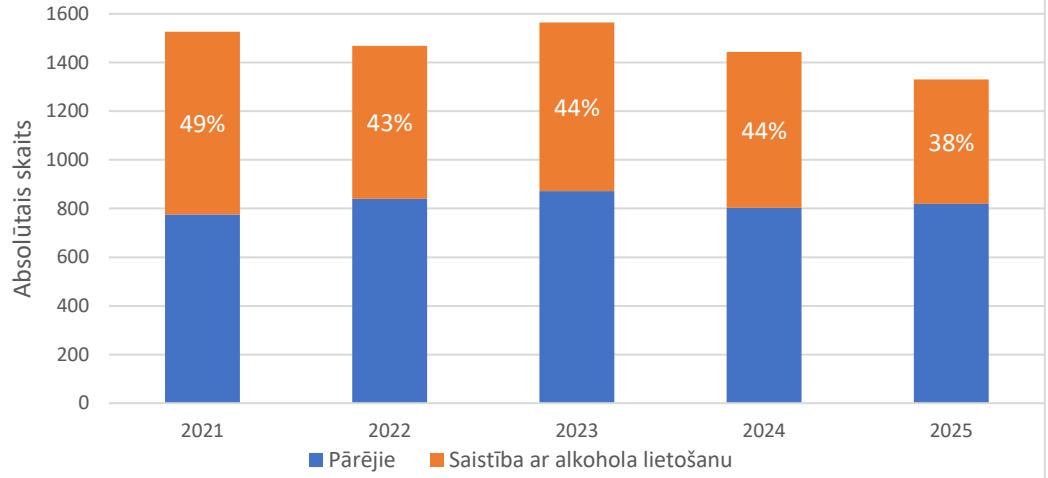

Ilgākā laika periodā mirstībai ārējo nāves cēloņu dēļ bija novērojama samazināšanās tendence, pēdējos piecus gadus rādītājs svārstījies, 2025.gadā sasniedzot vēsturiski zemāko

rādītāju, ko ietekmējis rādītāja samazinājums vīriešiem (7. att.). 2025.gadā, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, vīriešiem ĀNC izraisīta mirstība samazinājusies par 13%, attiecīgi kopējam rādītājam samazinoties par 7%.

Sadalījumā pēc saistības ar alkoholu redzams, ka 2025.gadā samazinājies ĀNC nāves gadījumu skaits, kas saistīti ar alkohola lietošanu (8. att.). Iespējams, ka šo tendenci ietekmējuši alkohola tirdzniecības ierobežojumi, kas stājās spēkā 2025.gada augustā. Skatoties katra gada pēdējos 5 mēnešus, alkohola saistības īpatsvars 2025.gadā ir ar būtiskāku samazinājumu (8 procentpunkti) nekā gadā kopumā.

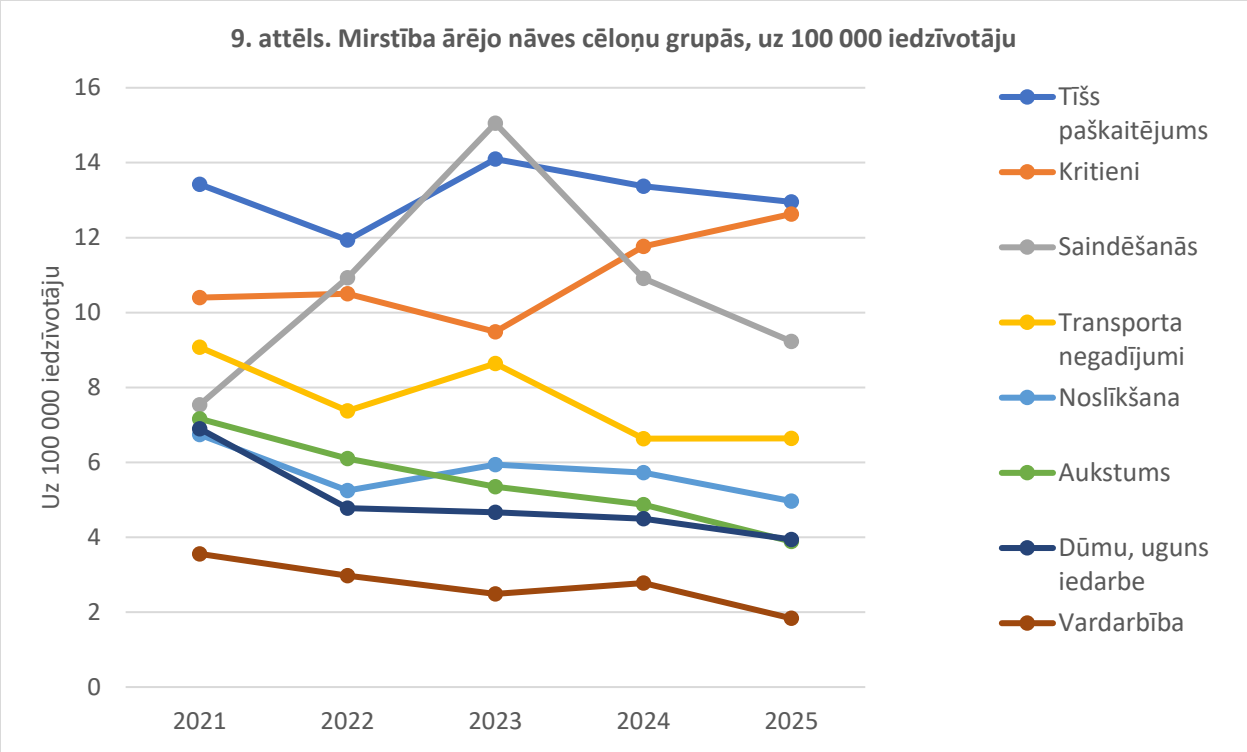
8. attēls. Mirušie ārējo nāves cēloņu dēļ saistībā ar alkohola lietošanu, absolūtais skaits

Dažādās ārējo nāves cēloņu grupās novērojamas atšķirīgas tendences. Būtiskākais mirstības pieaugums pārskata periodā bija vērojams 2023.gadā saindēšanās un indīgu vielu iedarbes izraisītas nāves dēļ, kā arī nāvējošu kritienu pieaugums 2024.-2025. gadā (9. att.).

Galvenie riska faktori mirstībai ārējo nāves cēloņu dēļ:

dzimums – **vīrietis, alkohola lietošana.**

Galvenie ĀNC atšķiras pa vecuma grupām (1. tab.). Mazi bērni (līdz 9 g.v.) biežāk iet bojā noslīkstot, kas saistīts ar pieaugušo bezatbildīgu rīcību, nepieskatītiem bērniem, nedrošu vidi. Pusaudžu vecumā līdz 14 gadiem galvenais ĀNC ir transporta negadījumi, kad bērni pārsvarā iet bojā kā pasažieri. 15-17 gadu vecumā transporta negadījumos pusaudži bieži vien jau paši vadījuši transporta līdzekli, piemēram, motociklu. Šai vecumā nozīmīgs nāves cēlonis ir saindēšanās, kas saistīta ar dažādu vielu lietošanu, kā arī pašnāvības (tīšs paškaitējums).

Līdzīgi biežākie ĀNC ir jauniešu vecumā (18-24 g.v.), šajā vecuma grupā transporta negadījumos jaunietis visbiežāk bijis vieglās automašīnas vadītājs. Pieaugušo darbspējas vecumā nozīmīgākie ĀNC ir pašnāvības un saindēšanās. Bieži vien šiem nāves gadījumiem ir bijusi saistība ar alkohola lietošanu, t.sk. saindēšanās cēloņu grupā – piemēram, lietotas ne tikai narkotiskās vielas, bet arī alkohols. Senioriem (65 un vairāk gadi) galvenais nāves cēlonis ir kritieni, kā arī pašnāvības.

Attiecīgi arī tendences var atšķirties katrā vecuma un cēloņu grupā.

Izmaiņas piecu gadu periodā: samazinājums par 11% visā ĀNC grupā

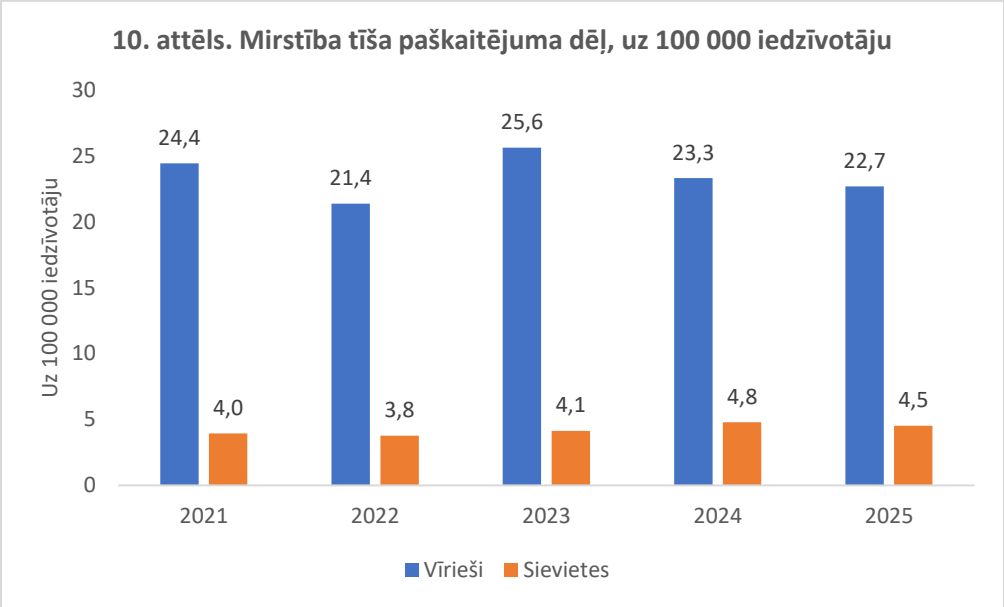
Vīriešiem – samazinājums par 16%, sievietēm – bez izmaiņām

1.tabula. Pieci vadošie ārējie nāves cēloņi dažādās vecuma grupās, desmit gadu periodā kopā (2021.-2025. gads)

	Līdz 1 gada vecumam	1-4 gadi	5-9 gadi	10-14 gadi	15-24 gadi	25-34 gadi	35-44 gadi	45-54 gadi	55-64 gadi	65-74 gadi	75 gadi un vairāk
1.vieta	Transporta negadījumi	Noslīkšana	Noslīkšana	Transporta negadījumi	Transporta negadījumi	Pašnāvības	Saindēšanās	Pašnāvības	Pašnāvības	Pašnāvības	Kritieni
2.vieta	Saindēšanās	Slepkavība	Transporta negadījumi	Pašnāvības	Saindēšanās	Saindēšanās	Pašnāvības	Saindēšanās	Saindēšanās	Kritieni	Pašnāvības
3.vieta		Ugunsgrēks	Ugunsgrēks	Noslīkšana	Pašnāvības	Transporta negadījumi	Transporta negadījumi	Transporta negadījumi	Nosalšana	Nosalšana	Ugunsgrēks
4.vieta		Transporta negadījumi	Saindēšanās	Slepkavība	Noslīkšana	Noslīkšana	Noslīkšana	Noslīkšana	Kritieni	Ugunsgrēks	Nosalšana
5.vieta		Aizrīšanās, nosmakšana	Slepkavība	Kritieni	Kritieni	Kritieni	Kritieni	Kritieni	Transporta negadījumi	Noslīkšana	Transporta negadījumi

Tīšs paškaitējums (X60 – X84, Y87.0) – pašnāvība

Tīšs paškaitējums jeb pašnāvības ir nozīmīgākais cēlonis starp visiem ĀNC, ko ietekmē īpaši augstais rādītājs vīriešiem. ***Vīriešiem*** mirstība tīša paškaitējuma (pašnāvības) dēļ uz 100 000 iedzīvotāju ir ***5,6 reizes*** (vidēji periodā) ***augstāka*** nekā sievietēm (10. att.). Vidēji gadā (pārskata periodā) pašnāvības rezultātā miruši 204 vīrieši un 43 sievietes.

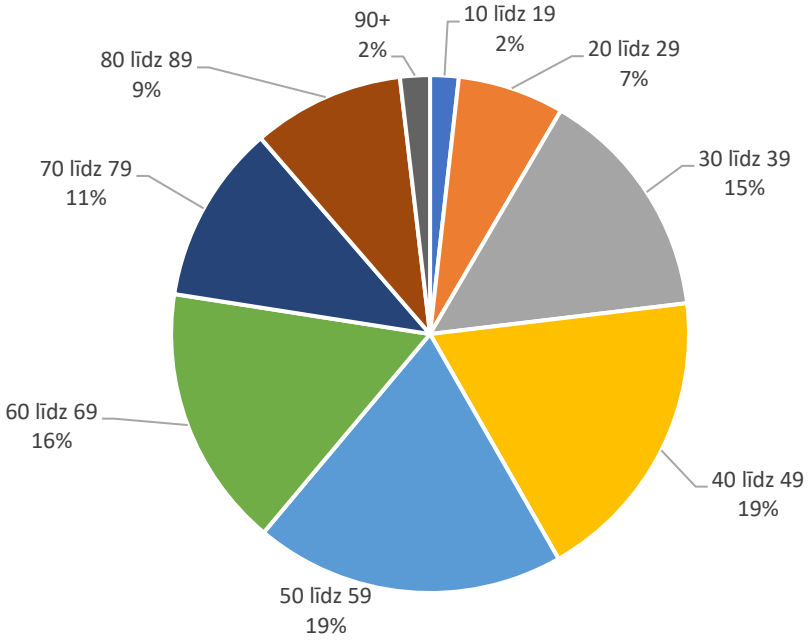
Lai gan Latvijā pašnāvību rādītājs ir par 35% augstāks nekā vidēji ES, tas ir zemākais starp Baltijas valstīm. Savukārt, šī rādītāja atšķirība starp dzimumiem Latvijā ir viena no augstākajām ES[6].

Ilgākā laika periodā mirstība tīša paškaitējuma dēļ mazinās – desmit gados tā samazinājusies par 31%. Tomēr pārskata periodā (kopš 2021.gada) rādītājs bijis mainīgs, pēdējos divos gados samazinoties par 11%, salīdzinot ar 2023.gadu. Šai periodā tika īstenoti vai uzsākti dažādi pasākumi saskaņā ar Psihiskās veselības aprūpes organizēšanas uzlabošanas plānu 2023.–2025. gadam, kas paplašina psihiskās veselības aprūpes pakalpojumu klāstu[7].

Vērtējot pašnāvību gadījumu absolūto skaitu desmit gadu vecumgrupās, visvairāk gadījumu ir 50–59 gadu un 40–49 gadu vecuma grupās - katrā no tām 19% no visiem (11. att.). Augstākie pašnāvību relatīvie rādītāji (uz attiecīgā vecuma iedzīvotāju skaitu) sadalījumā pa vecuma grupām ir virs 80 gadu vecuma, kā arī 50-59 gadu vecuma grupā.

[6] Eurostat datubāze, skatīta 02.10.2026.; https://ec.europa.eu/eurostat/data/database
[7] Veselības ministrija; https://www.vm.gov.lv/lv/jaunums/par-11-mazak-pasnavibu-tris-gadu-laika-attistita-un-stiprinata-psihiskas-veselibas-aprupe-turpmak-pilnveidos-koordinetu-pieeju-psihiskas-veselibas-un-atkaribu-joma

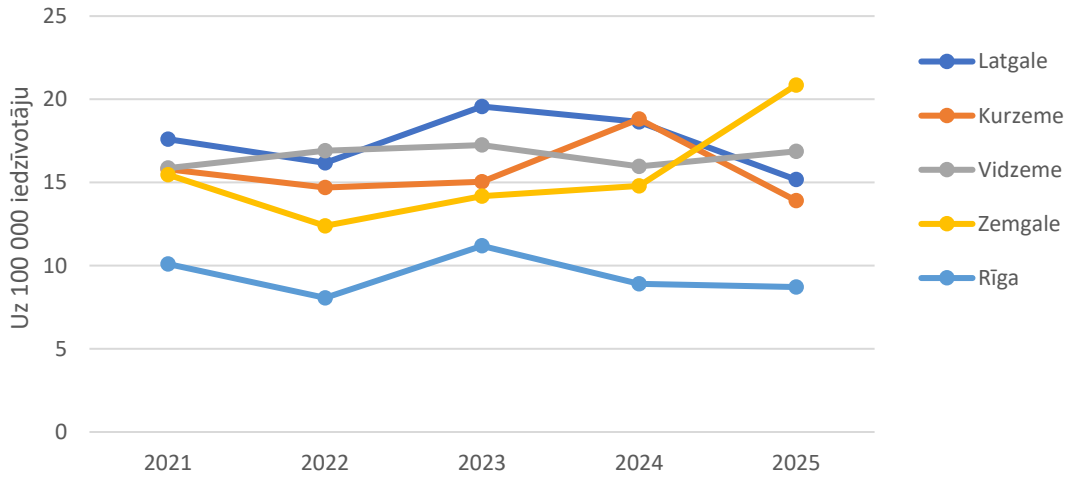
11. attēls.Mirušo tīša paškaitējuma dēļ sadalījums pēc vecuma 2021.-2025.gadā, īpatsvars procentos no absolūtā skaita

Vērtējot rādītāja tendences vecuma grupās, negatīvi atzīmējams pieaugums 12-19 g.v. jauniešu vidū 2025.gadā.

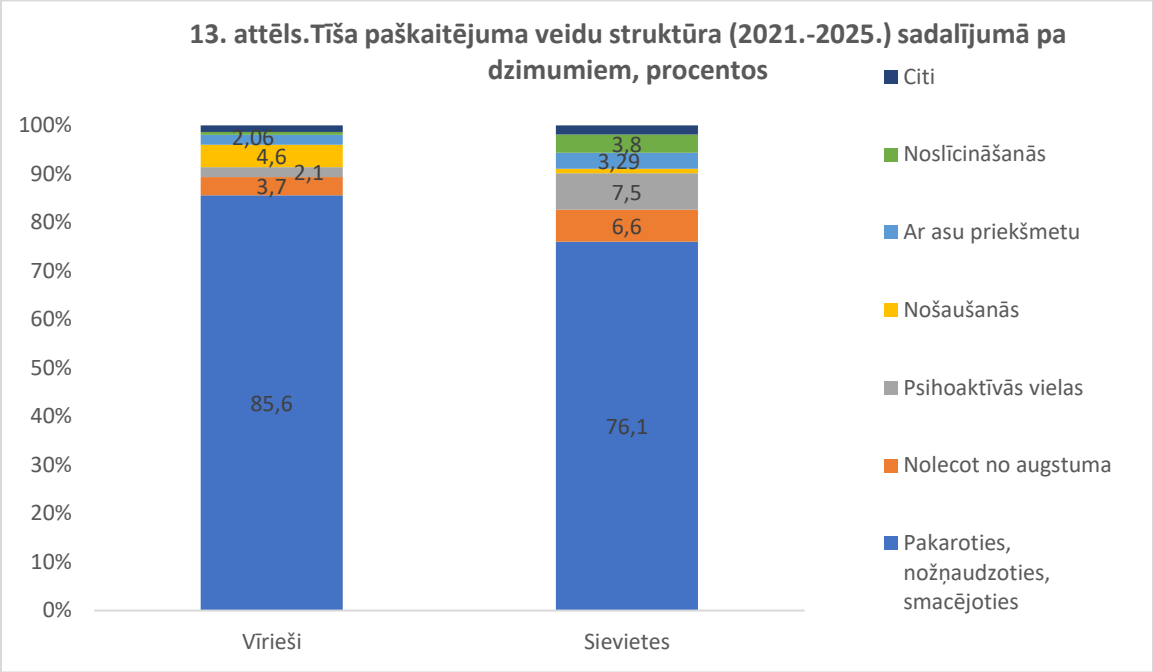
Sadalījumā pa statistiskajiem reģioniem vidēji zemāka mirstība no tīša paškaitējuma ir Rīgas reģiona iedzīvotājiem (12. att.). Pārējos ***reģionos*** tā ir aptuveni par 73% augstāka nekā Rīgas reģionā jeb par 24% augstāka nekā vidēji Latvijā.

12. attēls.Mirstība no tīša paškaitējuma statistiskajos reģionos, uz 100 000 iedzīvotāju

No visiem nāves gadījumiem tīša paškaitējuma dēļ (2021.–2025. gadā) 43% gadījumu ir bijusi saistība ar ***alkohola*** lietošanu.

Sadalījumā pēc paškaitējuma veidiem 84% gadījumu nāve iestājusies pakaroties (t.sk. nožņaudzoties, smacējoties). Nelielas atšķirības vērojamas paškaitējuma veidu struktūrā sadalījumā pa dzimumiem (13. att.).

Mirušo tīša paškaitējuma dēļ sadalījumā pēc nāves iestāšanās mēnešiem nav novērojamas būtiskas atšķirības. Nedaudz vairāk pašnāvību vidēji tikušas izdarītas jūnijā un jūlijā, vidēji nedaudz mazāk kā citos mēnešos – februārī. Sadalījumā pēc nedēļas dienām neizceļas konkrētas dienas, kad izdarīto pašnāvību skaits būtiski atšķirtos – nedaudz biežāk vidēji periodā tās notikušas svētdienās un pirmdienās. Kopumā šis sadalījums atšķiras pa gadiem.

<u>Riska grupas</u>: **vīrieši, 40-59 g.v.**, reģionos (**ārpus Rīgas**) dzīvojošie.

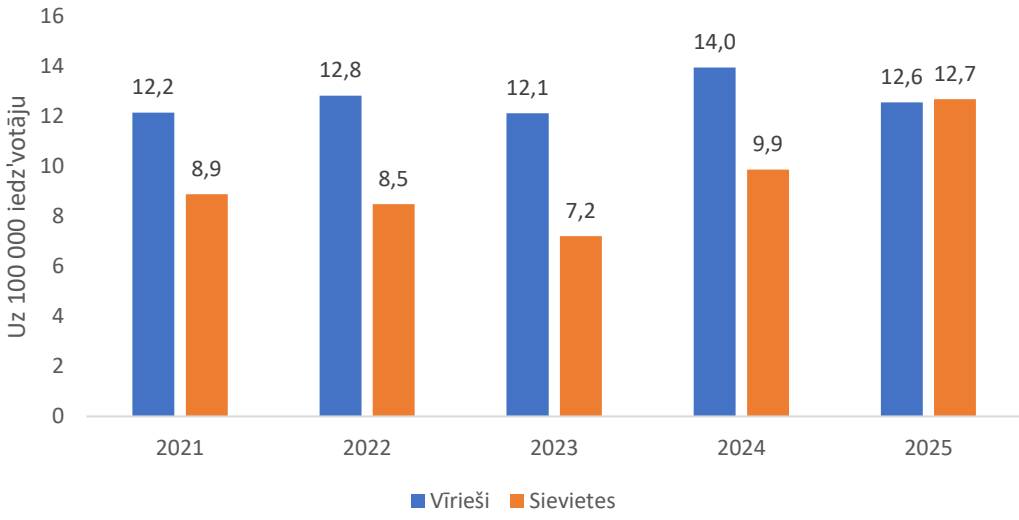
43% saistība ar **alkohola** lietošanu

Kritieni (W00 – W19, Y30, Y31)

Kritieni ir vienīgā cēloņu grupa, kurā desmit gadu periodā ir pieaugums, lai gan tendence ir svārstījusies. Pārskata periodā pieaugums ir 21% (9. att.). Pieaugums noticis ***sieviešu*** grupā, 2025.gadā pirmo reizi pārsniedzot vīriešu rādītāju (14. att.). Kritienu biežuma pieaugums abu dzimumu grupās, īpaši pēdējos divos gados, secināms arī no Traumu reģistra datiem[8].

Vidēji pārskata periodā vīriešiem mirstība no kritieniem ir par 40% augstāka nekā sievietēm. Vidēji gadā šai periodā kritienu rezultātā miruši 111 vīrieši un 95 sievietes.

14. attēls. Mirstība no kritieniem, uz 100 000 iedzīvotāju

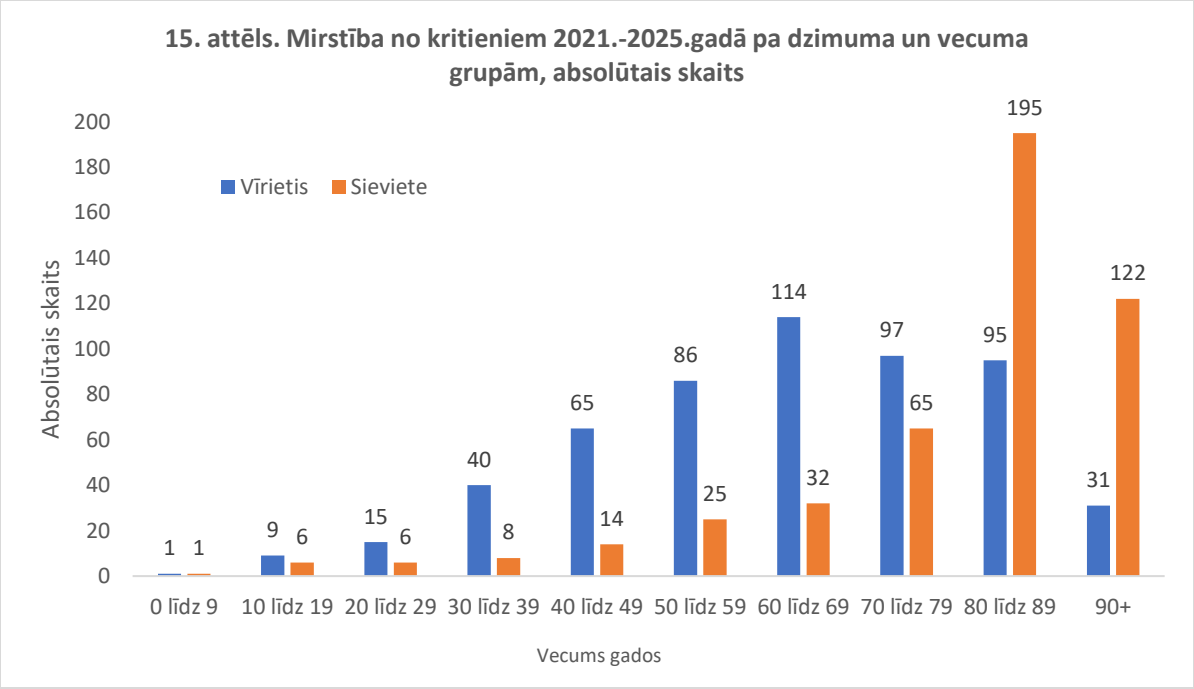
Salīdzinot ar citām ES valstīm, Latvijā ir būtiski zemāka kritienu izraisīta mirstība - par 78% zemāka nekā vidēji ES[9].

Kritienu izraisīti nāves gadījumi galvenokārt raksturīgi senioriem. Vecumā ***virs 70 gadiem*** mirstība kritienu dēļ ir 8 reizes augstāka nekā līdz šim vecumam. Tā kļūst par arvien aktuālāku problēmu līdz ar pieaugošu sabiedrības novecošanos.

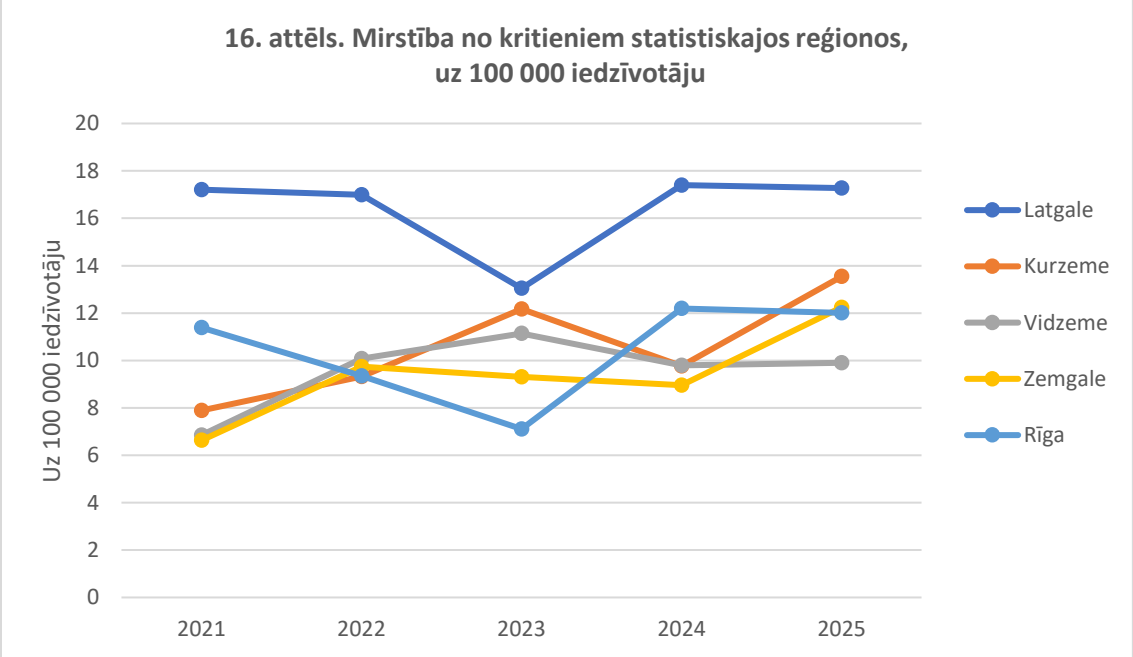
Vērtējot kritienu izraisītu nāves gadījumu absolūto skaitu desmit gadu vecumgrupās, visvairāk to ir 80–89 gadu vecuma grupā (28% no visiem gadījumiem) un 70–79 gadu vecuma grupā (16%). Augstākie mirstības relatīvie rādītāji (uz attiecīgā vecuma iedzīvotāju skaitu) sadalījumā pa vecuma grupām ir virs 90 gadu vecuma. Šis rādītājs būtiski sāk paaugstināties pēc 70 gadu vecuma. Ap 60% kritienu dēļ mirušo ir virs 70 gadu vecuma.

[8] Ar noteiktām slimībām slimojošu pacientu reģistrs par pacientiem, kuri ārstniecības iestādē pēc neatliekamās medicīniskās palīdzības vērsušies traumas, ievainojuma vai saindēšanās dēļ; Veselības statistikas datubāze: https://statistika.spkc.gov.lv/pxweb/lv/Health/

[9] Eurostat datubāze, skatīta 02.10.2026.; https://ec.europa.eu/eurostat/data/database

Sadalījumā pa statistiskajiem reģioniem augstākā mirstība no kritieniem ir ***Latgalē*** dzīvojošajiem, tā vidēji periodā pārsniedz Latvijas vidējo rādītāju par 50% (16. att.). Ņemot vērā, ka kritieni ir saistīti ar vecumu, šo varētu skaidrot ar lielāku senioru īpatsvaru Latgales reģionā. Tomēr arī, standartizējot pēc vecuma, Latgalē kritienu izraisītā mirstība ir augstākā starp Latvijas reģioniem.

No visiem mirušajiem kritienu dēļ (2021.–2025. gadā) 21% nāves gadījumu ir bijusi saistība ar alkohola lietošanu (vīriešiem - 33% gadījumu, sievietēm – 7%).

Sadalījumā pa kalendārajiem mēnešiem un nedēļas dienām, kad gūts ievainojums kritiena dēļ, nav konkrētu tendenču.

Sadalījumā pa kritienu veidiem, analizējot precizētos kritienus, visbiežāk nāve iestājusies pēc kritieniem savā līmenī, t.sk. paslīdot, paklūpot, zaudējot līdzsvaru (38%). Otrs biežākais šajā grupā ir kritiens no augstuma (26%), t.sk. lielākā daļa ar nezināmu nodomu. Tad seko kritiens uz kāpnēm (17%), kritiens no ēkas (8%), kritiens no gultas (6%). Šis sadalījums atšķiras pa dzimumiem, piemēram, kritienos no kāpnēm biežāk miruši vīrieši, savukārt kritienos no gultas biežāk mirst sievietes.

Visbiežāk kritieni, kuru rezultātā iestājusies nāve, notikuši mājās (56% no visiem kritieniem), uz ielas vai ceļa (18%). Šo apstiprina arī Traumu reģistra dati. Pēc 70 gadu vecuma vairāk nekā puse visu traumu un ievainojumu tiek gūta mājās[10]. Senioriem katra desmitā letālas traumas gūšanas vieta ir sociālās aprūpes centri, slimnīcas vai citas institucionālas dzīves vietas[11]. Pēc kritiena ar letālu iznākumu nāve visbiežāk (70% gadījumu) iestājusies slimnīcā. Jo vecāks cilvēks kritienā guvis traumu, jo lielāka iespēja, ka var iestāties nāve[12].

Galvenie ar vecumu saistītie faktori, kas veicina kritienus, ir muskuļu vājums, līdzsvara traucējumi, redzes, dzirdes pasliktināšanas, locītavu sāpes, apjukums, medikamenti (blakusparādības, mijiedarbība)[13]. Jāņem vērā, ka šo faktoru ietekmi var mazināt, ieviešot dažādus traumatisma profilakses pasākumus: vecumam atbilstošas fiziskās aktivitātes un vingrojumi muskuļu stiprināšanai un līdzsvara trenēšanai, mājokļa pielāgošana, piemēram, nostiprinot paklājus, ierīkojot papildu rokturus, apavu nomaiņa, kā arī medikamentu un to lietošanas devu pārskatīšana.

Galvenā riska grupa: **seniori pēc 70 gadu vecuma**

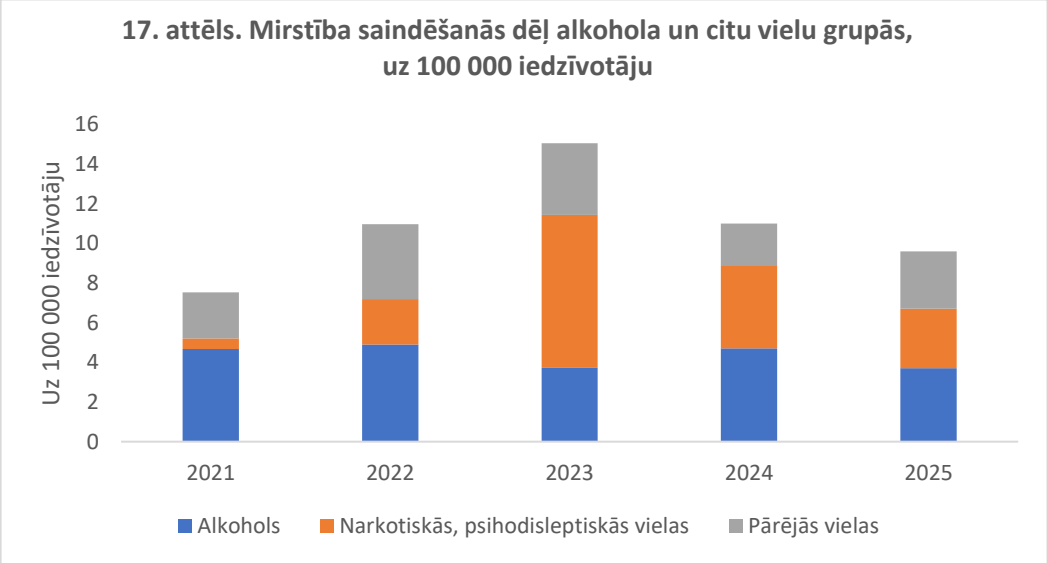
Pieaug, palielinoties mūža ilgumam, pieaugot sabiedrības novecošanai

[10] Veselības statistikas datubāze: https://statistika.spkc.gov.lv/pxweb/lv/Health/
[11] M.Štāle, Latvijas senioru veselības stāvoklis un to ietekmējošie faktori, Tematiskais ziņojums par 2015.-2024. gadu; Slimību profilakses un kontroles centrs 2023; https://www.spkc.gov.lv/lv/media/22605/download?attachment
[12] Bukova-Žideļūna, A., Strukčinskienė, B. & Villeruša, A. Fall-related deaths and acute healthcare utilisation in the last year of life among older adults in Latvia. *Sci Rep* **16**, 9303 (2026). https://doi.org/10.1038/s41598-026-40328-6
[13] Falls among older adults in teh EU, Factsheet European Public Helath Association; https://db.eupha.org/repository/sections/ipsp/Factsheet_falls_in_older_adults_in__EU.pdf

Saindēšanās un pakļaušana kaitīgu vielu iedarbei (X40 – X49, Y10 – Y19), t.sk. saindēšanās ar alkoholu (X45; Y15)

Pārskata periodā aktualizējās mirstība saindēšanās dēļ, vairāk nekā divas reizes pieaugot mirstībai šajā cēloņu grupā, 2023.gadā sasniedzot augstāko rādītāju (9. att.). Pieaugums galvenokārt noticis ***narkotisko un psihodisleptisko (halucinogēno) vielu*** (X42; Y12) grupā (17. att.). Vidēji gadā mirušo skaits no saindēšanās pārsniedz 200 (2023.gadā – pat 284), t.sk. vidēji 40% alkohola dēļ, 33% narkotisko vielu dēļ.

Mirušo skaita pieaugumu šajā cēloņu grupā veicinājusi gan jaunu un bīstamāku vielu ienākšana tirgū, gan narkotisko vielu pieejamības iespēju paplašināšanās, gan izmaiņas Valsts tiesu medicīnas ekspertīzes centra darbā, pilnveidojot iespējas noteikt narkotisko un citu psihoaktīvo vielu klātbūtni mirušo personu bioloģiskajā materiālā.

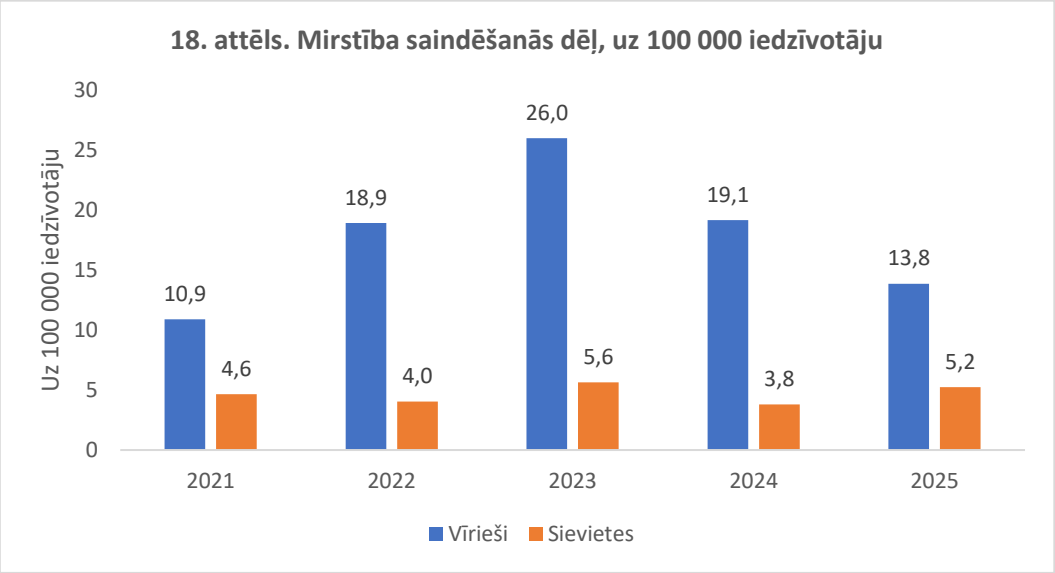

Par pieaugumu, ko neizskaidro tikai izmaiņas vielu noteikšanas procesos, liecina arī šo datu sadalījums dažādās grupās. Piemēram, būtiskākais pieaugums redzams Rīgā dzīvojošo vidū, kā arī 20-49 gadu vecumā.

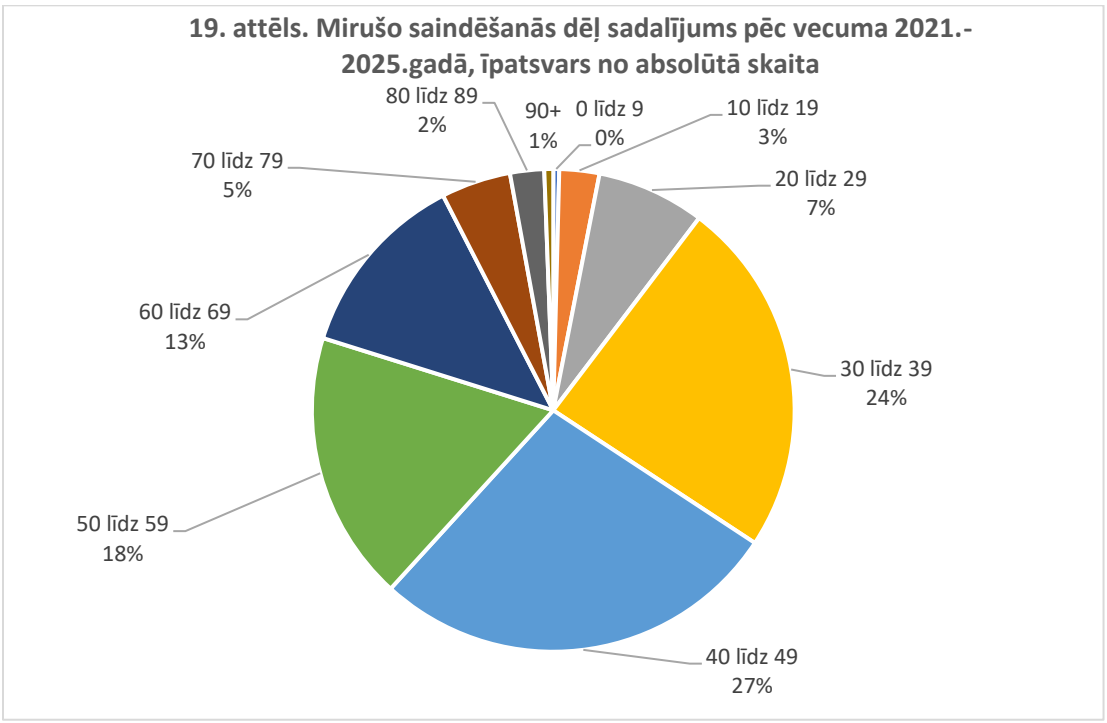
Kopš 2022. gada Latvijā pieaugusi nitazēnu grupas opioīdu lietošana un to izraisītā kaitējuma apmērs. Nitazēnu grupas opioīdu lietošana saistāma ar draudiem attiecībā uz akūtām pārdozēšanas epizodēm, smagākos gadījumos izraisot personas nāvi, īpaši kombinācijās ar citām vielām. Arī citi dati apliecina narkotisko vielu problēmas saasināšanos, piemēram, 2023.gadā pieaudzis NMPD izsaukumu un hospitalizāciju skaits saistībā ar pārdozēšanu[14].

[14] Latvija: ziņojums par narkotikām 2025, Slimību profilakses un kontroles centrs; https://www.spkc.gov.lv/lv/media/23351/download?attachment

Vīriešiem mirstība saindēšanās (visas vielas) dēļ ir 4 reizes (vidēji periodā) augstāka nekā sievietēm (4. att.).

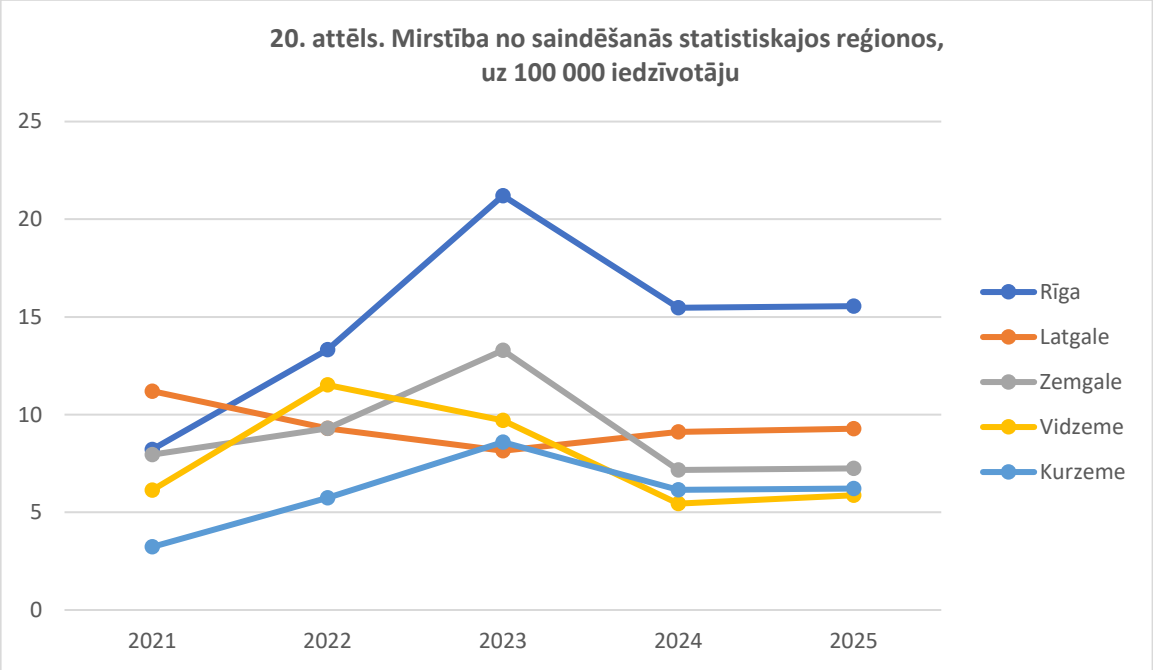
Analizējot vecuma sadalījumu desmit gadu vecuma grupās absolūtos skaitļos saindēšanās dēļ, nāves gadījumi visbiežāk reģistrēti 40–49 gadu vecumā (27% no visiem gadījumiem) un 30–39 gadu vecumā (24% no visiem) (19. att.). Augstākie mirstības relatīvie rādītāji šo cēloņu dēļ (uz attiecīgā vecuma iedzīvotāju skaitu) sadalījumā pa vecuma grupām ir attiecīgi šajās pašās vecuma grupās. Sadalījumā pa dzimumiem vecuma grupas, kad visbiežāk novēroti nāves gadījumi saindēšanās dēļ, būtiski neatšķiras.

Neraugoties uz kopējā rādītāja samazināšanos, 2025.gadā ir mirstības pieaugums jaunām meitenēm 15-19 gadu vecumā – 6 mirušas jaunietes (iepriekšējos gados - viena vai neviena, 2023.g. - 4 gadījumi). Visi nāves gadījumi šajā vecumā ir narkotisko vielu dēļ. Šīs negatīvās tendences veicina vielu pieejamība. Turklāt vielas tiek tirgotas ar viltotiem, neskaidriem sastāviem, kā arī kā viltoti medikamenti, kas palielina pārdozēšanas riskus, īpaši jauniešiem[15].

Salīdzinot ar citām ES valstīm, Latvijā ir viens no augstākajiem mirstības rādītājiem no saindēšanās ar vielām, gandrīz 6 reizes pārsniedzot vidējo ES rādītāju (2023.). Vēl augstāks rādītājs ir tikai Igaunijai[16].

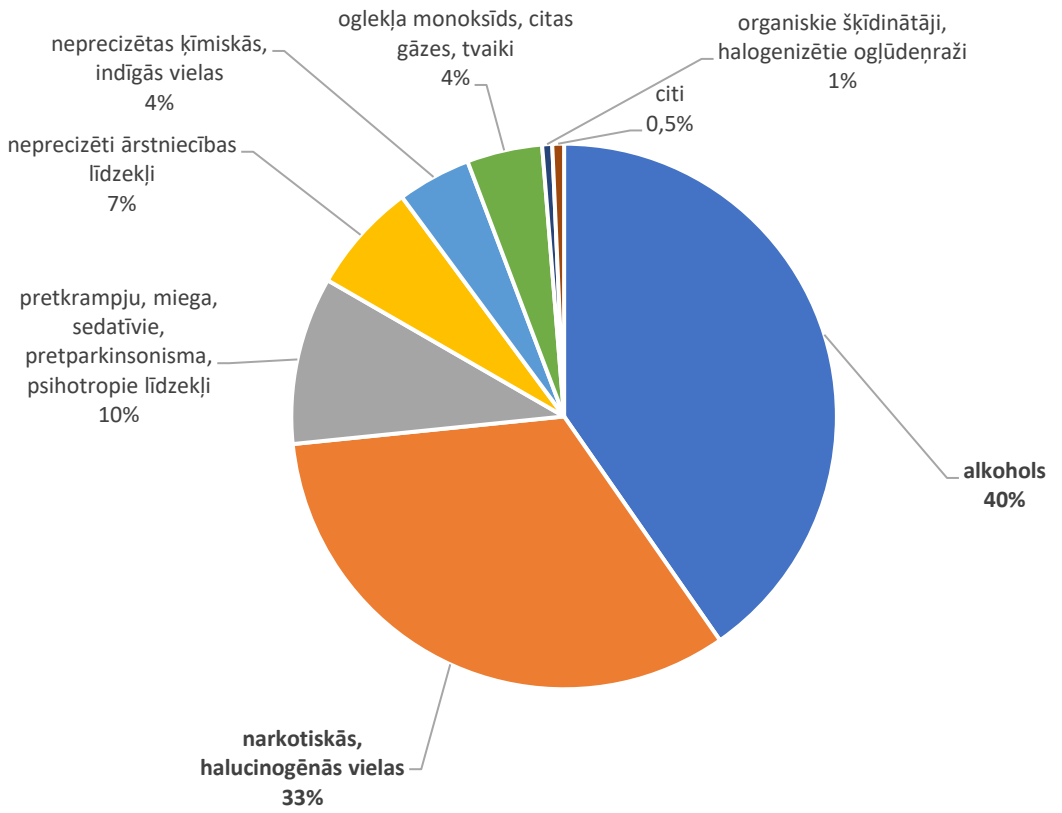
Sadalījumā pa statistiskajiem reģioniem vidēji periodā augstākā mirstība no saindēšanās ir reģistrēta ***Rīgas reģiona*** iedzīvotājiem (20. att.) – vidēji periodā par 27% augstāka nekā vidēji Latvijā. Būtiskākais mirstības pieaugums attiecīgi arī redzams Rīgā, galvenokārt narkotisko un psihodisleptisko (halucinogēno) vielu grupā.

Lai gan mirstības pieaugums skaidrojams ar pieaugumu narkotisko vielu grupā, vielu struktūrā, kas izraisījušas mirstību no saindēšanās, lielākais īpatsvars pārskata periodā kopumā ir alkoholam – 40% (21. att.). Turklāt gandrīz pusei (47%) mirušo ne-alkohola izraisītas saindēšanās dēļ (narkotikas, miega līdzekļi, organiskie šķīdinātāji, gāzes u.c. ķīmiskas vielas) ir bijusi saistība ar alkohola lietošanu, tādēļ kopā visā saindēšanās izraisītas nāves gadījumu grupā apmēram trim no četriem mirušajiem ir saistība ar alkohola lietošanu.

[15] Latvija: ziņojums par narkotikām 2025, Slimību profilakses un kontroles centrs; https://www.spkc.gov.lv/lv/media/23351/download?attachment
[16] Eurostat datubāze, skatīta 02.10.2026.; https://ec.europa.eu/eurostat/data/database

21. attēls. 2020.–2024. gadā mirušo īpatsvars saindēšanās dēļ pa vielu grupām, procentos

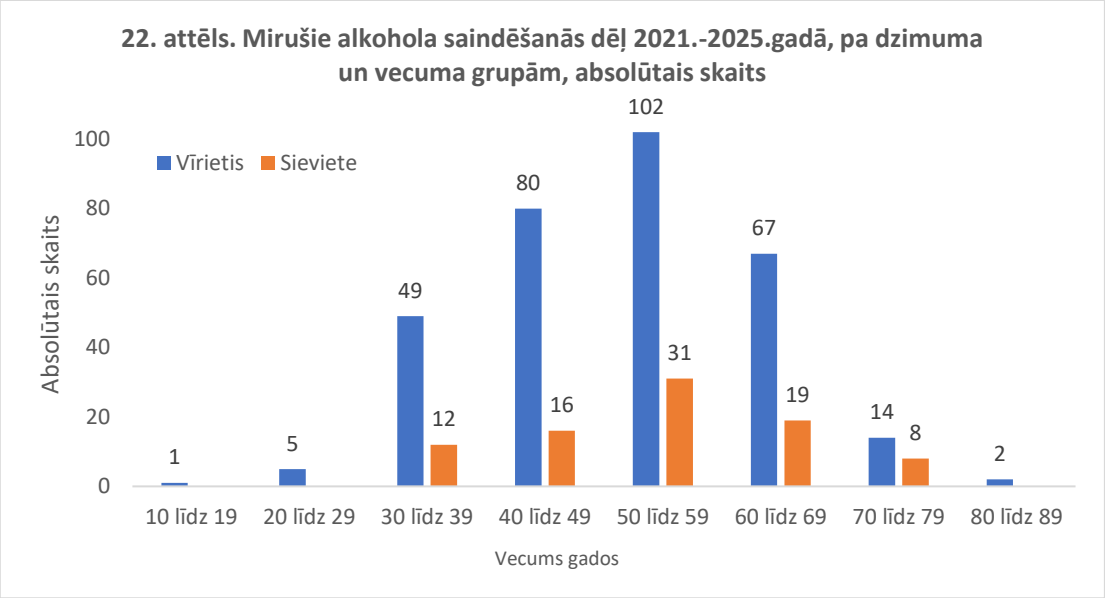

Lai gan ilgākā periodā mirstība no saindēšanās ar alkoholu ir mazinājusies - par 36% desmit gadu periodā, pēdējos gados tendence ir svārstīga.

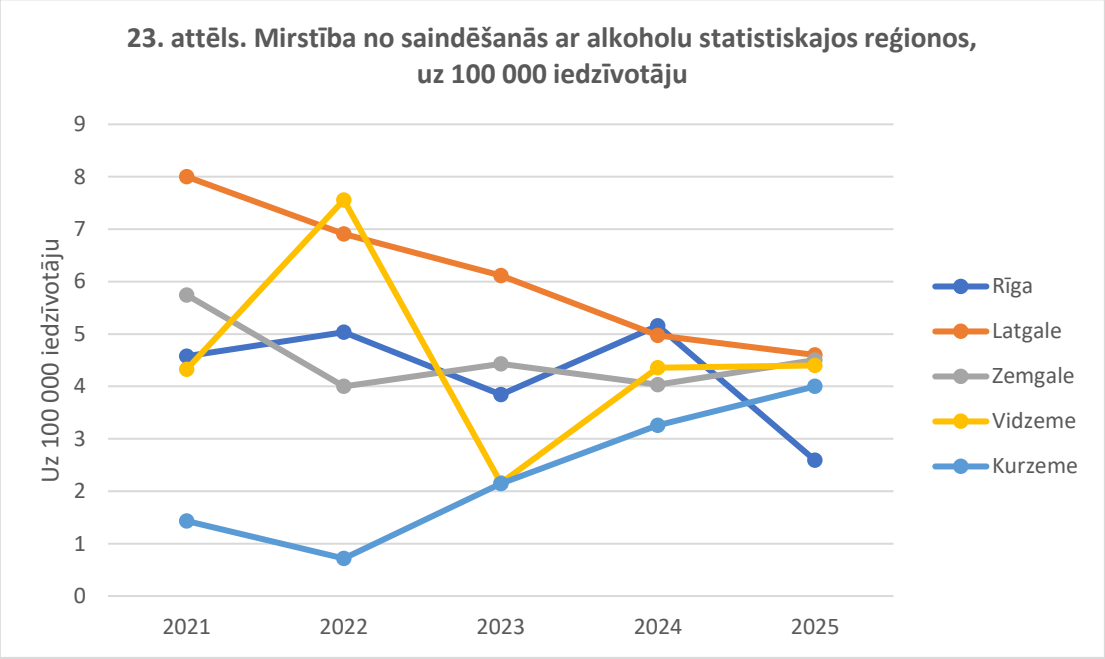
Analizējot mirstību tieši alkohola izraisītas (nejauša vai nezināma nodoma) saindēšanās dēļ, vīriešiem tā ir 4 reizes augstāka nekā sievietēm. Galvenā vecuma grupa, kad ir augstākā mirstība šī cēloņa dēļ, ir 50–59 gadi. Tomēr būtisks mirstības pieaugums ir novērojams jau no 30 gadu vecuma, īpaši vīriešiem (22. att.).

Vairāk mirušo, saindējoties ar **alkoholu**: ***40-69 g.v.; Latgalē***

Vairāk mirušo, saindējoties ar **narkotiskajām vielām**: ***30-49 g.v.; Rīgā***

Sadalījumā pa statistiskajiem reģioniem rādītājs atšķiras: augstākā mirstība alkohola saindēšanās dēļ vidēji periodā ir Latgalē. Tomēr, šai reģionā ir stabilākā rādītāja samazināšanās tendence. Būtiskākais pieaugums pēdējos trijos gados vērojams Kurzemes reģionā, kur ir zemākais rādītājs vidēji periodā (23. att.).

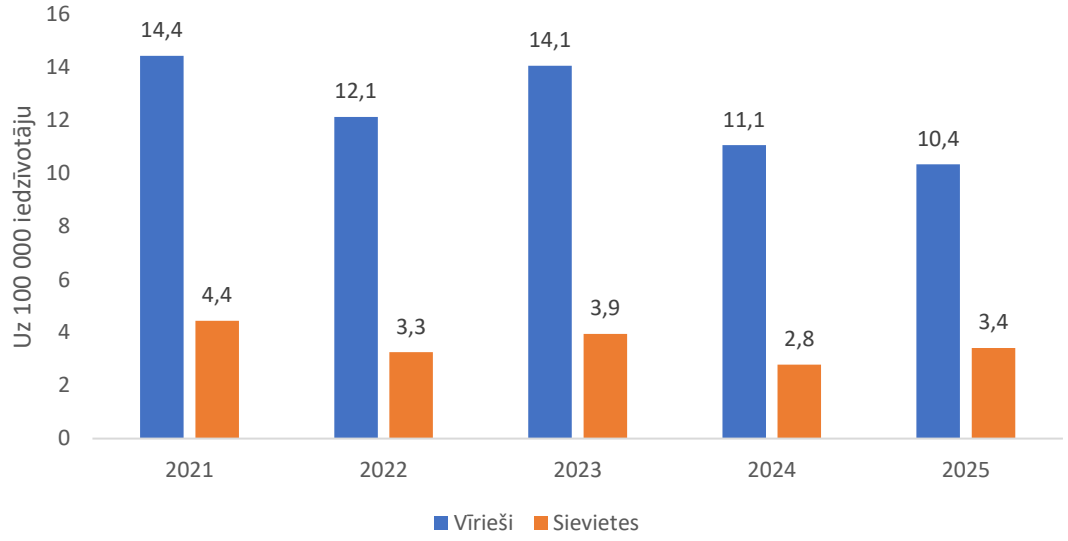
Sadalījumā pa kalendārajiem mēnešiem mirstība alkohola saindēšanās dēļ visbiežāk pārskata periodā reģistrēta janvārī, februārī. Sadalījumā pa nedēļas dienām visvairāk mirušo ir piektdienās.

Transporta nelaimes gadījumi (V01 – V99, Y85)

Mirstība transporta nelaimes gadījumos turpina samazināties, pārskata periodā – mazinājusies par 25% (9. att.). Neraugoties uz to, Latvijā joprojām ir otrs augstākais (aiz Rumānijas) transporta negadījumu izraisītas mirstības rādītājs starp ES dalībvalstīm[17].

Vidēji gadā (pārskata periodā) transporta nelaimes gadījumos bojā gājuši 108 vīrieši un 36 sievietes. Attiecīgi mirstības rādītājs šajā cēloņu grupā ***vīriešiem*** ir trīs reizes augstāks nekā sievietēm. Dinamikā tam ir būtiskāks procentuālais samazinājums nekā sievietēm, 2025.gadā reģistrējot vēsturiski zemāko mirstības rādītāju šai cēloņu grupā vīriešiem (24. att.).

24. attēls. Mirstība no transporta negadījumiem, uz 100 000 iedzīvotāju

Ceļu satiksmes drošības direkcijas (turpmāk tekstā – CSDD) dati rāda, ka negadījumu relatīvais skaits nemainās, negadījumu skaits ar cietušajiem svārstās, bet būtiski nesarūk. Tomēr kopumā mazinās gan smagi ievainoto, gan bojāgājušo relatīvais skaits[18].

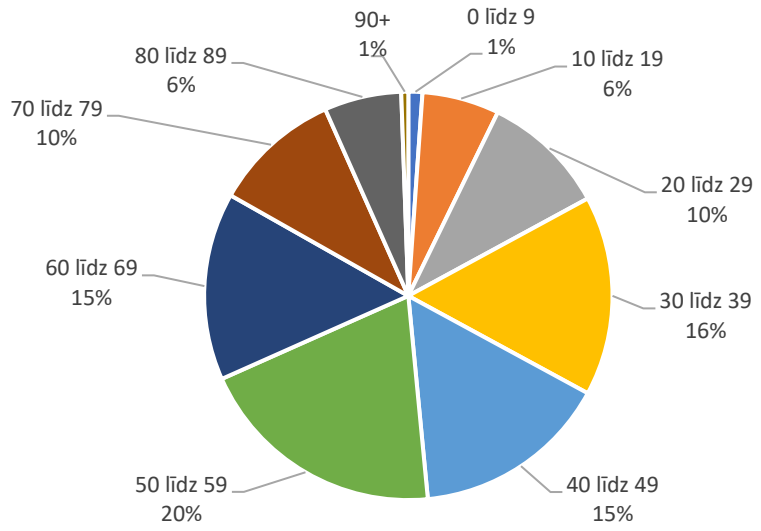
Vērtējot transporta nelaimes gadījumos mirušo absolūto skaitu desmit gadu vecumgrupās, visvairāk to ir vecumā 50–59 gadi (20% no visiem gadījumiem) (25. att.). Šajā vecuma grupā ir arī augstākie mirstības relatīvie rādītāji (uz attiecīgā vecuma iedzīvotāju skaitu).

To apstiprina arī CSDD statistika pa vecumiem. Visvairāk negadījumos ar bojāgājušajiem mirušie bijuši 50-60 gadus veci. Savukārt, visvairāk negadījumos ar ievainotajiem iesaistīti 20-40

[17] Eurostat datubāze, skatīta 02.10.2026.; https://ec.europa.eu/eurostat/data/database
[18] Ceļu satiksmes drošības direkcijas dati, skatīts 06.10.2026.; https://www.csdd.lv/celu-satiksmes-negadijumi/csng

gadus veci ceļu satiksmes dalībnieki, kā arī ceļu satiksmes negadījumos bez cietušajiem iesaistīti 35-45 gadus veci ceļu satiksmes dalībnieki[19].

25. attēls. Transporta negadījumos mirušo sadalījums pēc vecuma 2021.-2025. gadā, īpatsvars procentos no absolūtā skaita

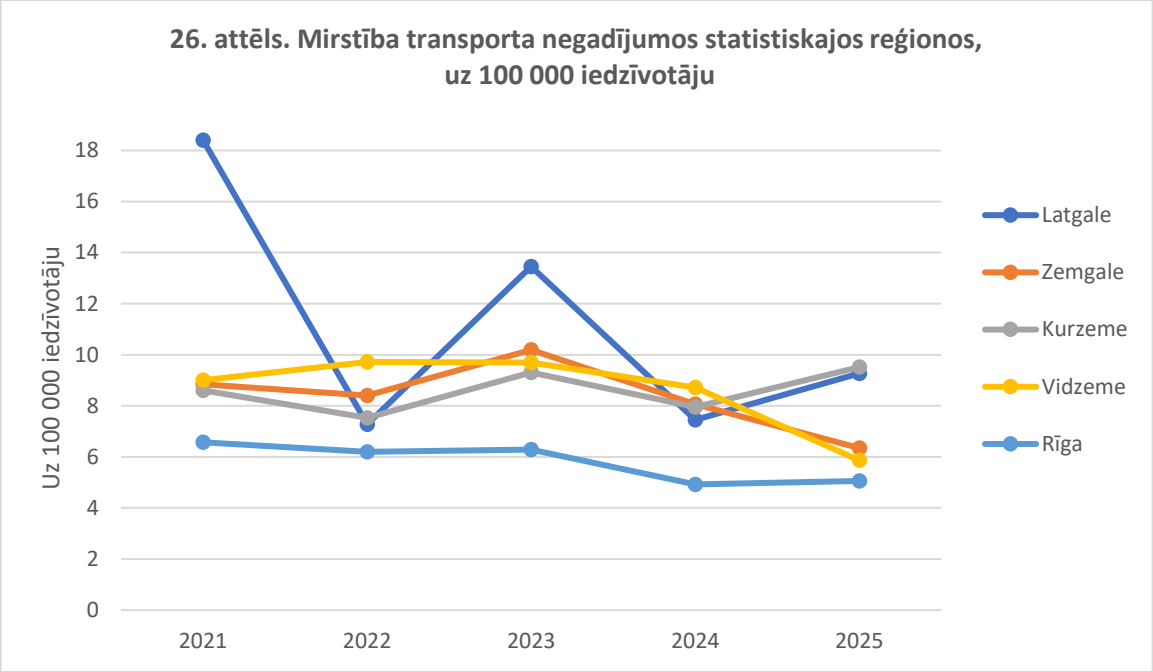

Lai gan transporta negadījumos bojāgājušo ***bērnu*** (līdz 17 g.v.) skaits ir neliels, pārskata periodā tas ir pieaudzis – no 3 gadījumiem 2021.gadā uz 9-10 gadījumiem ik gadu pēdējos trīs gadus. Transporta negadījumi ir galvenais ĀNC nepilngadīgajiem. Kopumā starp šiem gadījumiem vairāk ir zēnu, bet 2025.gadā transporta negadījumos bojā gāja 7 meitenes un 3 zēni. Pārskata periodā pārsvarā bērni ir gājuši bojā kā pasažieri vieglajā automašīnā, kā arī motocikla (ietilpst motorolleri un citi motorizēti transporta līdzekļi) negadījumos.

Problēmas patieso apjomu raksturo CSDD dati – ceļu satiksmes negadījumos ik gadu cieš (sniegta medicīniskā palīdzība vai iestājusies nāve) gandrīz 900 bērnu (līdz 17 g.v.). Bērni ceļu satiksmes negadījumos 36% gadījumu cietuši kā pasažieri, 20% - braucot ar velosipēdu, 18% - kā gājēji, 17% - braucot ar mopēdu motorolleru, elektroskrejriteni vai motociklu (analizējot datus pārskata periodā)[20].

Sadalījumā pa statistiskajiem reģioniem augstākā mirstība transporta negadījumos ir ***Latgalē,*** pārsniedz Latvijas vidējo rādītāju par 47% (vidēji pārskata periodā). Lai gan rādītāji reģionu griezumā ir mainīgi, dinamikā Latgalē ir vislielākais samazinājums, salīdzinot ar 2021.gadu. Savukārt, vienīgais reģions, kur reģistrēts pieaugums, ir Kurzeme.

[19] Ceļu satiksmes drošības direkcijas dati, skatīts 06.10.2026.; https://www.csdd.lv/celu-satiksmes-negadijumi/csng
[20] Ceļu satiksmes drošības direkcijas dati, skatīts 06.10.2026.; https://www.csdd.lv/celu-satiksmes-negadijumi/csng

No visiem pārskata periodā mirušajiem transporta negadījumos 45% nāves gadījumu ir novērota saistība ar alkohola lietošanu. Jāatzīmē, ka saistība ar alkohola lietošanu ir mirušajam transporta negadījumā, kas var nozīmēt, ka tas bijis pasažieris transporta līdzeklī, kas iekļuvis negadījumā, vai bijis gājējs, ko savainojis transporta līdzeklis, vai arī to, ka pats mirušais vadījis transporta līdzekli.

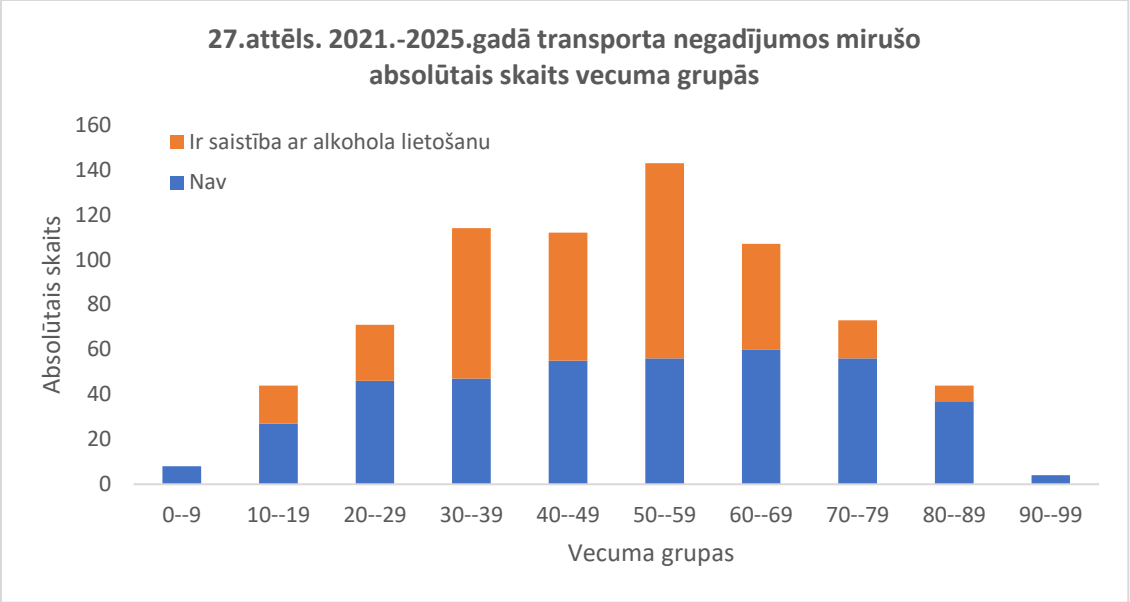
2025.gadā šis īpatsvars ir 41%, kas ir mazāk, salīdzinot ar iepriekšējiem gadiem. Arī CSDD dati liecina par ceļu satiksmes negadījumu skaita samazinājumu, kur vismaz viens vadītājs ir alkohola reibumā[21].

Ceļu satiksmes negadījumu izraisītu nāves gadījumu saistībā ar alkoholu ir vērojamas atšķirības sadalījumā pa dzimumiem: vīriešiem šī saistība konstatēta 52% gadījumu, sievietēm – 24%.

Sadalījumā pa reģioniem vislielākais ar alkohola lietošanu saistīto nāves gadījumu īpatsvars ir Latgalē (58%), mazākais – Rīgas reģionā (38%); attiecīgi šajos reģionos ir arī augstākais un zemākais mirstības rādītājs.

Saistība ar alkohola lietošanu atšķiras arī sadalījumā pa vecuma grupām: vairāk nekā pusei (58%) no transporta negadījumos mirušo ***30–59 gadu*** vecuma grupā ***alkohola*** lietošana ir bijusi kā riska faktors (27. att.).

[21] Ceļu satiksmes drošības direkcijas dati, skatīts 06.10.2026.; https://www.csdd.lv/celu-satiksmes-negadijumi/csng

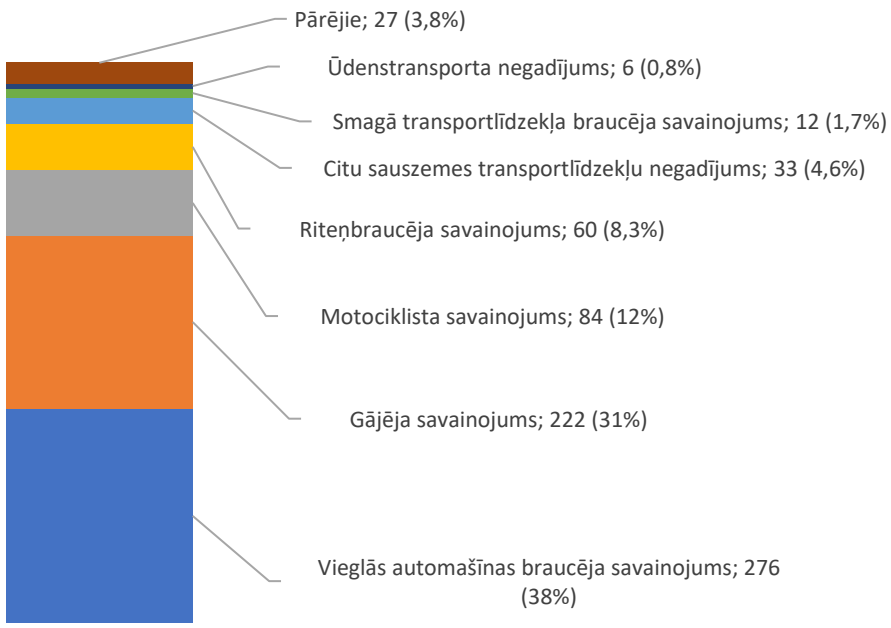
Sadalījumā pēc nāves iestāšanās mēneša vidēji lielāks transporta negadījumos mirušo skaits ir novembrī un augustā, savukārt saistība ar alkoholu visbiežāk novērota jūlijā fiksētajos nāves gadījumos (56% vidēji periodā).

Sadalījumā pēc nedēļas dienām visvairāk nāves gadījumu transporta negadījumos ir pēc negadījumiem, kas notikuši ***piektdienās*** un ***sestdienās***. Transporta negadījumu izraisīti nāves gadījumi, kas saistīti ar alkohola lietošanu, visbiežāk (55%) notikuši svētdienās.

Nāve pēc transporta negadījuma visbiežāk (70%) iestājas notikuma vietā. Katrs ceturtais (24%) ir nomiris slimnīcā, 5% – neatliekamās medicīniskās palīdzības automašīnā.

Sadalījumā pa transporta negadījumu veidiem visvairāk nāves gadījumu ir vieglās automašīnas braucēju (38%) un gājēju savainojumu (31%) gadījumos (28. att.). Sadalījumā pa dzimumiem: vīriešiem transporta negadījumu veidu struktūra ir līdzīga kā kopējā, sievietēm pirmajā vietā ir savainojums transporta negadījumā kā gājējai. Ir atsevišķi salīdzinoši reti transporta negadījumu veidi, pēc kuriem kopš 2021. gada bojā gājuši tikai vīrieši, piemēram, ūdenstransporta vai smagā transporta negadījumos.

28.attēls. 2021.-2025.gadā transporta nelaimes gadījumos mirušie pa negadījuma veidiem, procentos

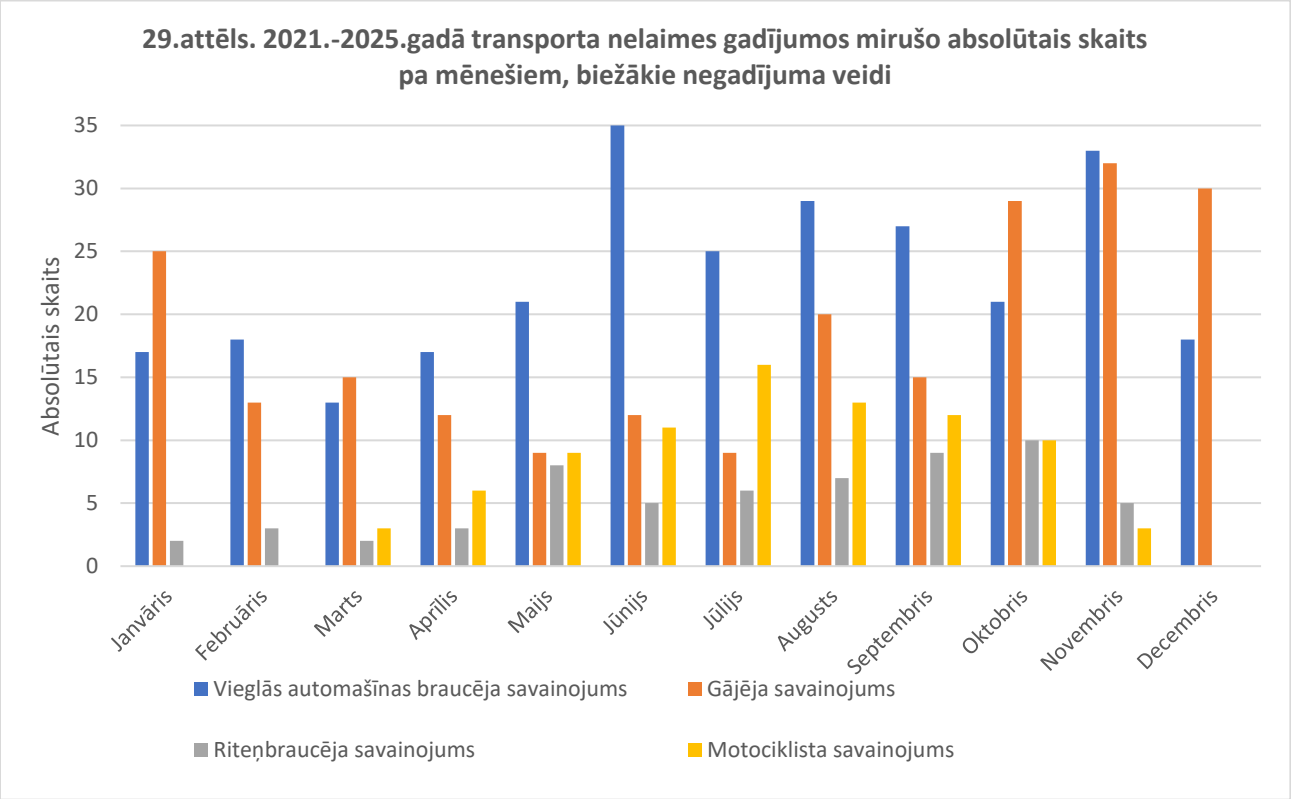

Kopš 2021. gada reģistrēti arī 6 nāves gadījumi pēc ***elektroskrejriteņa*** transporta nelaimes gadījumiem (ietilpst motociklista savainojumos), t.sk. divi no tiem - 30–39 g.v., pieci - 50-69 g.v., viens – virs 80 gadu vecuma. Piecos gadījumos no tiem jeb 83% gadījumu konstatēta alkohola klātbūtne asinīs, t.sk. trijos - virs 2 promilēm. Kopumā transporta negadījumos mirušo motociklistu saistība ar alkohola lietošanu konstatēta 46% nāves gadījumu. 2025.gadā nav fiksēts neviens ar elektroskrejriteņa negadījumu saistīts nāves gadījums.

Saskaņā ar CSDD datiem 2025. gadā ir būtiski mazāk (salīdzinot ar iepriekšējiem trīs gadiem) ceļu satiksmes negadījumu, kur iesaistīts elektroskrejritenis, t.sk. līdz 17 gadu vecumam. Tāpat attiecīgi samazinājies šajos negadījumos cietušo skaits – no gandrīz vidēji 400 gadā 2021.-2024.gadu periodā līdz 141 2025.gadā[22]. Sākot ar 2024. gadu, tiek sakārtots elektroskrejriteņu izmantošanas regulējums, paredzot papildu drošības nosacījumus, piemēram, paredzot maksimālo jaudu (ātrumu), nosakot ķiveres lietošanu nepilngadīgajiem, kas attiecīgi ietekmējis situācijas uzlabošanos[23].

Transporta negadījumos mirušo sadalījums pēc transporta veidiem atšķiras pa kalendārajiem mēnešiem (kad iestājās nāve). Gada tumšajos mēnešos (oktobris, novembris, decembris, janvāris) ir īpaši augsta gājēju mirstība (29. att.).

[22] Ceļu satiksmes drošības direkcijas dati, skatīts 06.10.2026.; https://www.csdd.lv/celu-satiksmes-negadijumi/csng
[23] Ceļu satiksmes noteikumi; https://likumi.lv/ta/id/274865-celu-satiksmes-noteikumi

Sadalījumā pa nedēļas dienām arī vērojamas atšķirības. Trešdienās nāves gadījumu skaits transporta negadījumā kā gājējam pārsniedz bojā gājušo skaitu citos transporta negadījumos. Visvairāk nāves gadījumu transporta negadījumos, gūstot savainojumus kā riteņbraucējam, ir piektdienās, motociklistiem būtiski vairāk bojā gājušo ir sestdienās.

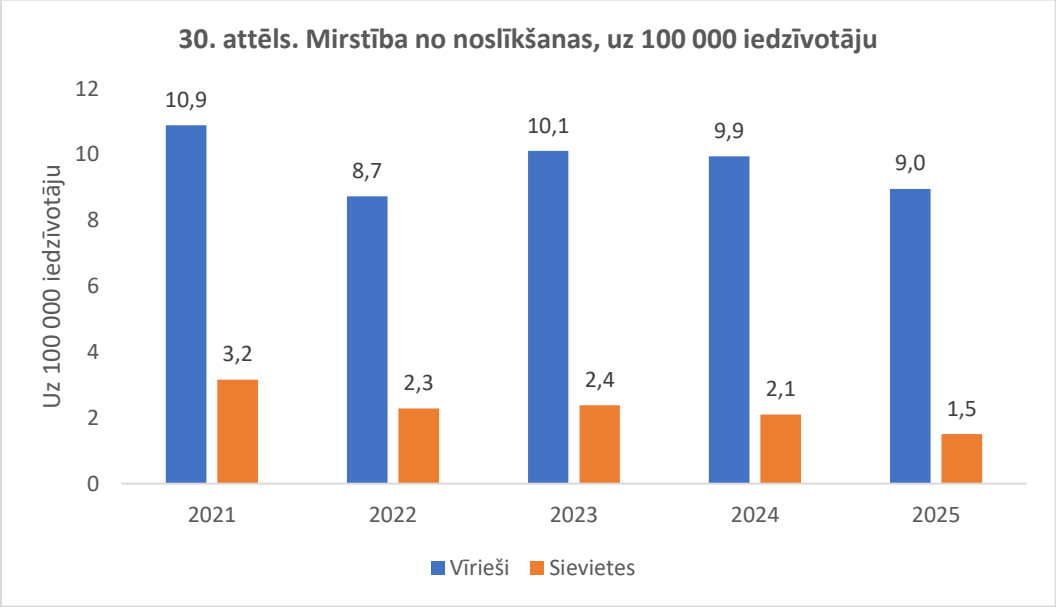
<u>Risks</u>: ***vīrieši, alkohola lietošana, Latgale***

<u>Aktualitāte</u>: ***bērni un jaunieši***

Noslīkšana un slīkšana (W65 – W74, Y21)

Vērtējot pēdējo desmit gadu periodu, galvenais progress noslīkušo skaita mazināšanā noticis tieši pēdējos piecos gados, kad mirstība noslīkstot samazinājusies par 25% (9. att.). Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta (turpmāk tekstā – VUGD) dati par no ūdenstilpēm izceltajiem mirušajiem gan neuzrāda uzlabošanos[24]. Tomēr te ietilpst visi no ūdenstilpēm izceltie, kas varētu būt miruši arī citā veidā vai tīšā nolūkā.

Vīriešiem mirstība no noslīkšanas ir 4 reizes ***augstāka*** nekā sievietēm (30. att.). Līdzīga atšķirība starp dzimumiem ir arī citās ES valstīs[24]. Vidēji gadā (pārskata periodā) noslīkst 84 vīrieši un 23 sievietes.

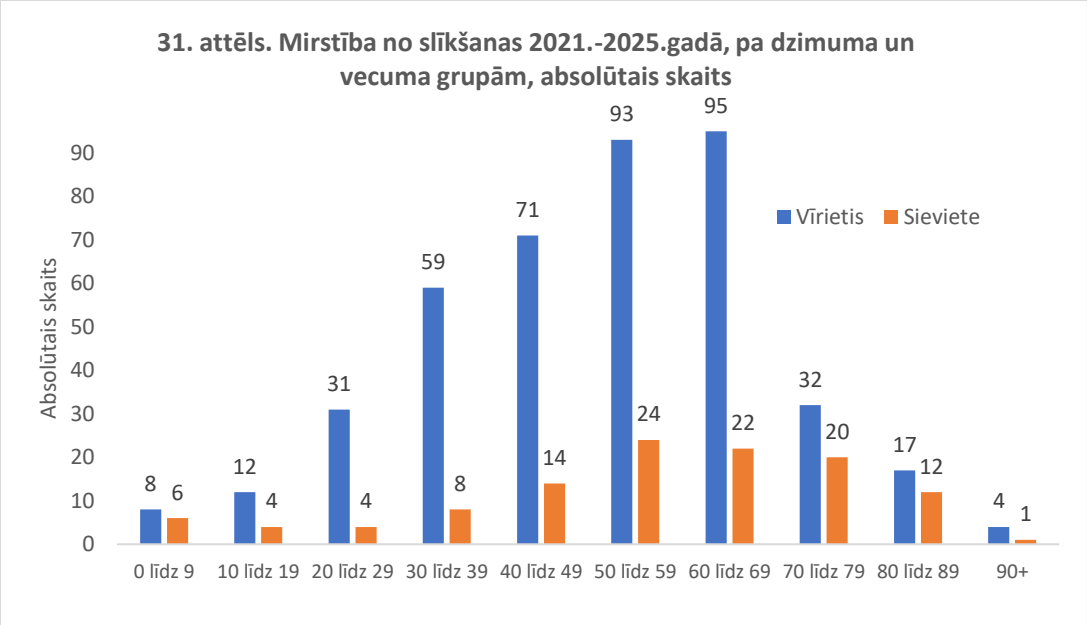

Salīdzinot ar citām ES valstīm, Latvijā šis rādītājs ir būtiski augstāks - vairāk nekā 5 reizes pārsniedz ES vidējo rādītāju, apmēram divas reizes pārsniedz Lietuvas un Igaunijas rādītājus[25].

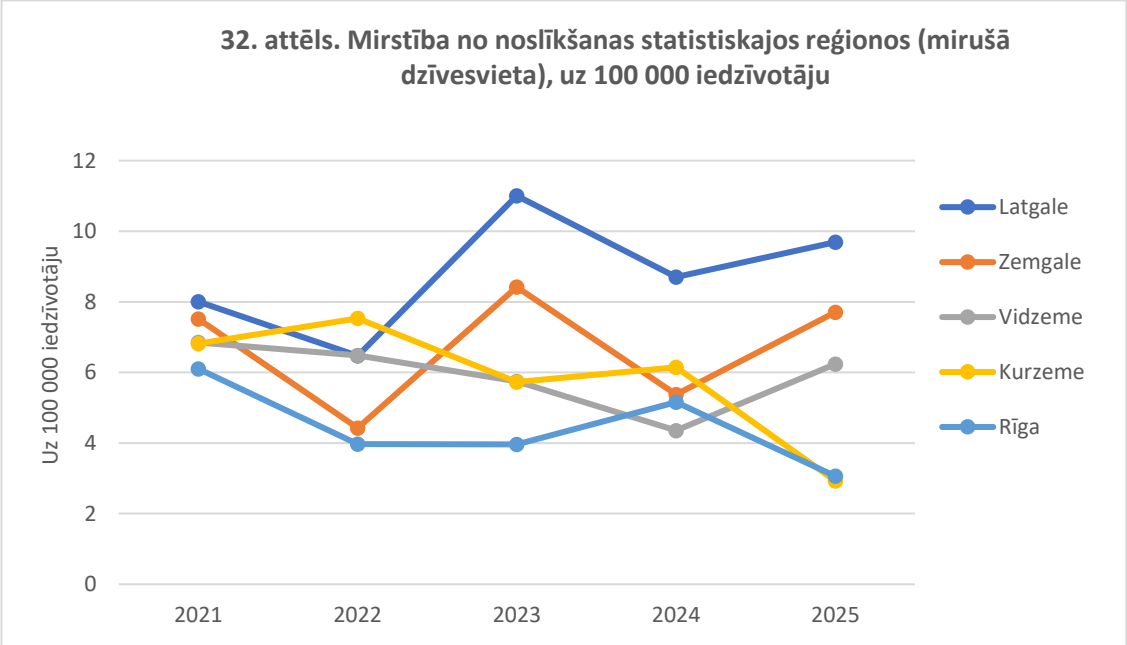
Analizējot vecuma sadalījumu desmit gadu grupās absolūtos skaitļos, no visiem noslīkušajiem visbiežāk noslīkšana novērota ***50–59*** un ***60-69 gadu*** vecumā (katrā - 22% no visiem gadījumiem). Šajās vecuma grupās ir arī augstākie mirstības relatīvie rādītāji (uz attiecīgā vecuma iedzīvotāju skaitu). Noslīkšanas biežums dažādās vecuma grupās atšķiras, palielinoties līdz ar vecumu līdz 60–69 gadiem un pēc tam samazinoties (25. att.).

Diemžēl, ik gadus starp noslīkušajiem ir vidēji 4 ***bērni*** (no 2 līdz 6 gadījumiem gadā pārskata periodā). Bērni pārsvarā noslīkuši 1-7 gadu vecumā. Tas norāda uz pieaugušo bezatbildīgu rīcību pieskatīšanā un drošas vides radīšanā. Biežākās bērnu noslīkšanas vietas ir upe vai dīķis.

[24] Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta dati, skatīts 07.10.2026.; https://www.vugd.gov.lv/lv/statistika
[25] Eurostat datubāze, skatīta 02.10.2026.; https://ec.europa.eu/eurostat/data/database

Sadalījumā pa reģioniem augstākā mirstība no noslīkšanas ir ***Latgales*** iedzīvotājiem – tā pārsniedz Latvijas vidējo rādītāju par 53% (32. att.). Latgale arī ir pirmajā vietā pēc noslīkšanas vietas (nevis mirušā dzīvesvietas); šis rādītājs Latvijas vidējo pārsniedz par 47%. Kopumā 13% no visiem noslīkušajiem nesakrīt dzīvesvietas reģions ar notikuma reģionu.

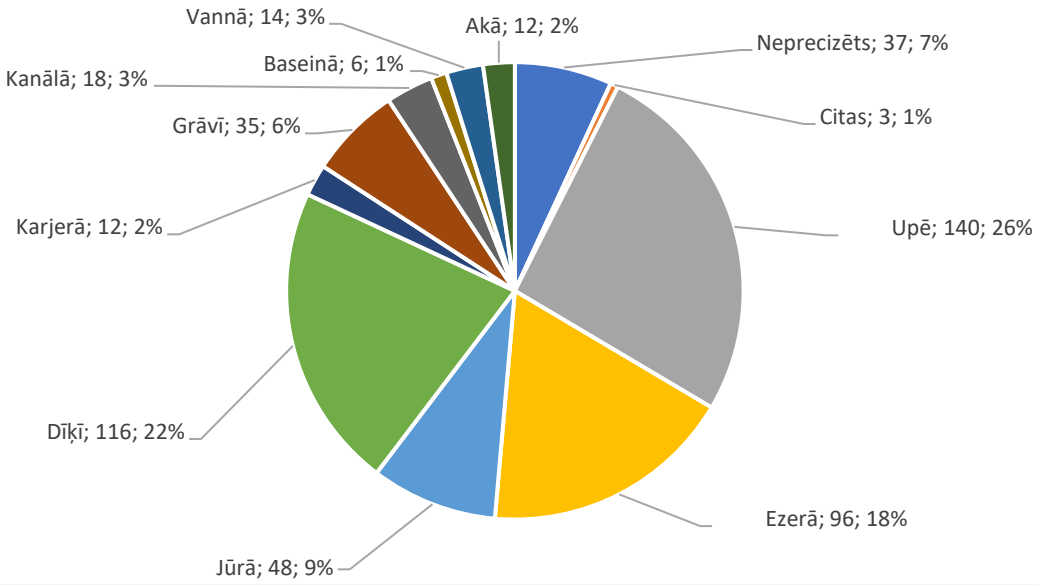
No visiem noslīkušajiem (2021.–2025. gadā) 64% gadījumu ir novērota saistība ar ***alkohola*** lietošanu: vīriešiem - 67% gadījumu, sievietēm – 55%. Sadalījumā pa reģioniem augstākais ar alkohola lietošanu saistīto noslīkušo īpatsvars ir Latgalē (75%) un Zemgalē (72%). Dinamikā noslīkušo īpatsvars ar alkohola lietošanas saistību mazinājies – no 71% 2021.gadā uz 55% 2025.gadā.

Gandrīz visās vecuma grupās lielākajai daļai no noslīkušajiem konstatēts saistība ar alkohola vai citu vielu lietošanu (pārskata periodā); 20-59 gadu vecumā tie bija 70%, turklāt abu dzimumu grupās. Ļoti augsts (79%) šis rādītājs ir 15-19 gadu vecumā. Lai gan kopā pārskata periodā tie ir 14 noslīkuši jaunieši (no 2 līdz 4 gadā), 11 no viņiem bija lietojuši alkohola, t.sk. 3 kopā ar citām vielām.

Analizējot noslīkušo skaitu nedēļas dienu griezumā, visvairāk noslīkušo reģistrēti ***sestdienās*** un ***svētdienās*** (attiecīgi 17% un 19%). Savukārt analizējot šo sadalījumu pēc nāves iestāšanās kalendārajiem mēnešiem, secināms, ka visvairāk noslīkušo reģistrēts ***jūnijā*** un ***jūlijā*** (vairāk nekā trešdaļa no visiem). Arī pēc VUGD datiem visvairāk no ūdenstilpēm izcelto ir peldsezonā. Tomēr tāpat ik gadu arī ziemas periodā vairāki desmiti cilvēku ielūzt ledū un noslīkst[26].

Noslīkšanas vietu struktūrā nedaudz vairāk nekā puse (54%) ir dabiskās ūdenstilpnes (t.sk. 26% upes, 18% ezeri, 9% jūra), 42% mākslīgās (t.sk. 22% dīķi, 6% grāvji, 3% kanāli). 7% mirušo nāves cēloņa apliecībā nav precizēta noslīkšanas vieta, kā arī daudziem nav precizēta konkrēta dabiskas vai nedabiskas ūdenstilpnes vieta (33. att.).

33. attēls. 2021.-2025.gadā noslīkušie pēc noslīkšanas vietas

Nelielas atšķirības ir dzimumu sadalījumā. Vīrieši biežāk noslīkuši upē (27%), ezerā (20%) un dīķī (19%); sievietes – dīķī (30%), upē (23%) un jūrā (13%).

<u>Galvenais riska faktors</u>: *alkohola lietošana*

20-59 gadu vecumā 70% gadījumu ir saistība ar alkohola lietošanu

[26] Valsts ugunsdzēsības un glābšanas dienesta dati, skatīts 07.10.2026.; https://www.vugd.gov.lv/lv/statistika

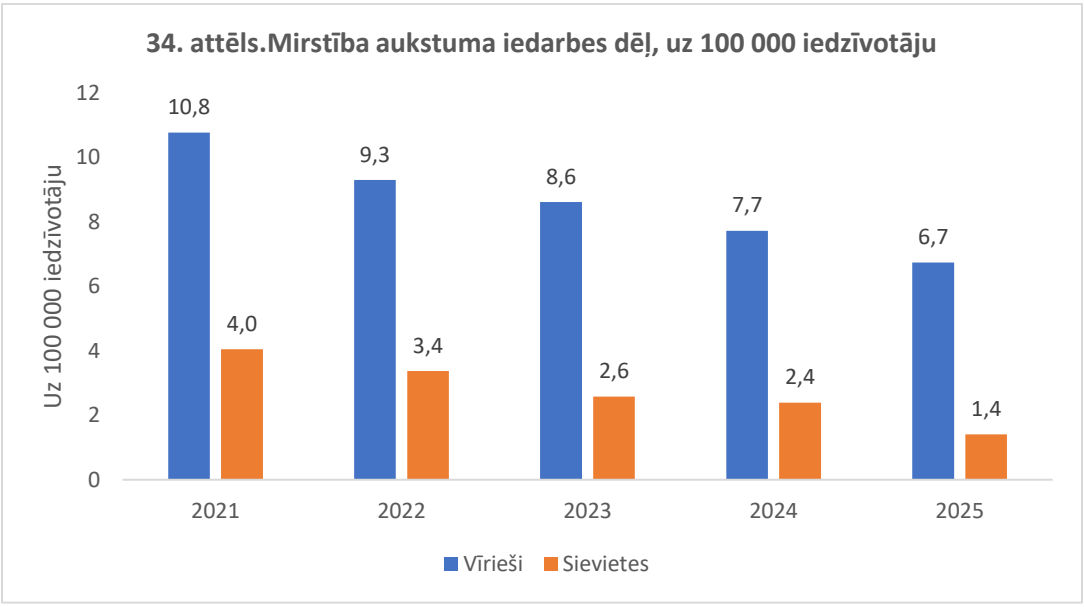
Pārmērīga dabiska aukstuma iedarbe (X31)

Starptautiskās publikācijās tiek atzīmēts, ka augstākie aukstuma izraisītas mirstības rādītāji ir Baltijas valstīs un Austrumeiropas valstīs. Pētījumi liecina, ka šis rādītājs ir saistīts ar sociāliem faktoriem, piemēram, paaugstināts risks ir būšana bez pajumtes, alkohola lietošana, zems izglītības līmenis[27;28].

Latvijā mirstība no aukstuma iedarbes jeb nosalšanas dinamikā mainīga, pēdējos piecos gados samazinājusies par 46% (9. att.).

Vīriešiem mirstība no aukstuma iedarbes (nosalšana) ir trīs reizes augstāka nekā sievietēm (34. att.). Rādītāja samazinājums vērojams abu dzimumu grupās.

34. attēls.Mirstība aukstuma iedarbes dēļ, uz 100 000 iedzīvotāju

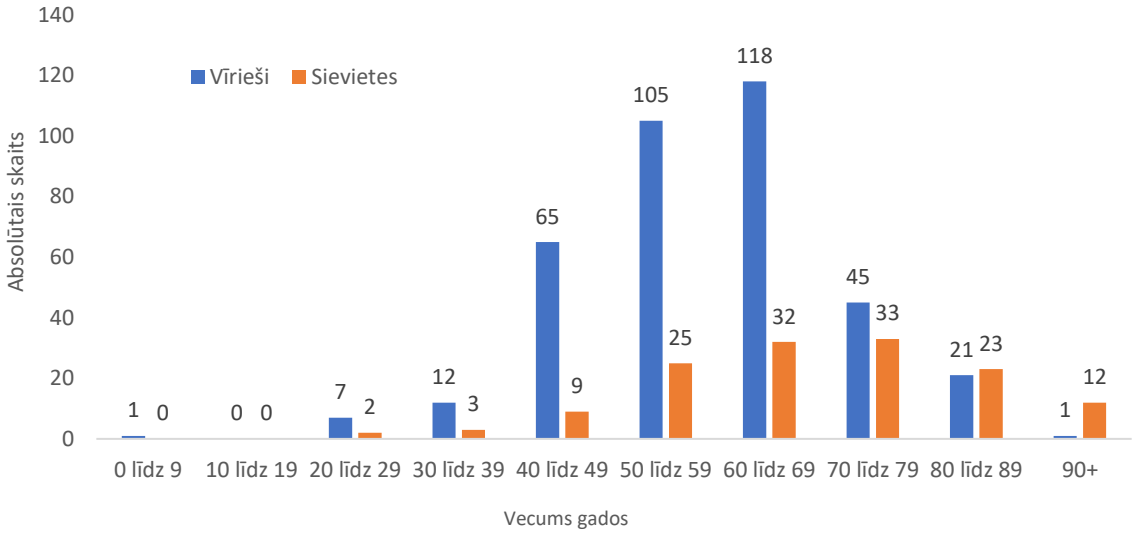
Analizējot vecuma sadalījumu desmit gadu grupās absolūtos skaitļos, no visiem aukstuma izraisītiem nāves gadījumiem visbiežāk tie reģistrēti ***60–69 gadu*** vecumā (29% no visiem gadījumiem) un ***50–59 gadu*** vecumā (25% no visiem). Augstākie mirstības relatīvie rādītāji šī cēloņa dēļ (uz attiecīgā vecuma iedzīvotāju skaitu) sadalījumā pa vecuma grupām ir 60–69 gadu vecumā, kā arī virs 90 gadu vecuma. Kopumā mirstības rādītāji aukstuma dēļ ir augsti (būtiski pārsniedz vidējo) virs 50 gadu vecuma.

[27] A. Stickley, A. Baburin, D. Jasilionis, J. Krumins et al., Educational inequalities in hypothermia mortality in the Baltic countries and Finland in 2000–15, *European Journal of Public Health*, Volume 33, Issue 4, August 2023, Pages 555–560, https://doi.org/10.1093/eurpub/ckad062

[28] García-León D, Masselot P, Mistry M et al.Temperature-related mortality burden and projected change in 1368 European regions: a modelling study; The Lancet Public Health, 2024; 9, e644-e653

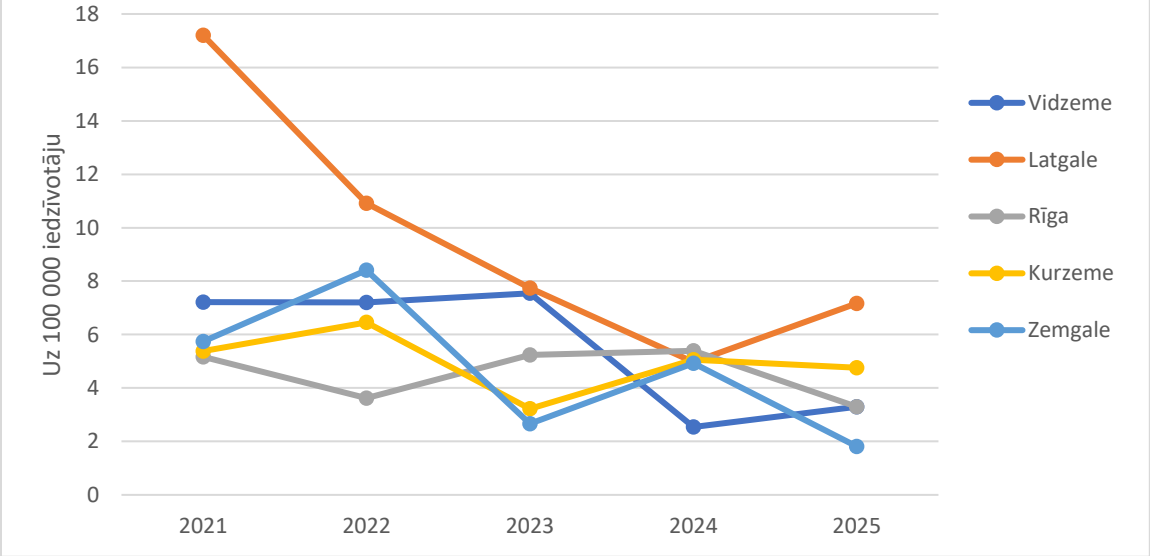
2025.gadā diemžēl ir viens nosalis bērns gada vecumā. Līdz tam septiņus gadus nebija miris neviens bērns šī cēloņa dēļ. Kopumā piecpadsmit gadu periodā ir 6 gadījumi, kad aukstuma iedarbes dēļ miris nepilngadīgais.

35. attēls. Mirstība no aukstuma iedarbes 2021.-2025.gadā pa dzimuma un vecuma grupām, absolūtais skaits

Sadalījumā pa reģioniem vidēji periodā augstākā mirstība no aukstuma iedarbes ir ***Latgalē***, kas pārskata periodā vidējo rādītāju valstī pārsniedz vidēji par 76%. Pārskata periodā Latgalē mirstība šai cēloņu grupā kritusies par 58% (30. att.).

36. attēls. Mirstība no aukstuma iedarbes statistiskajos reģionos, uz 100 000 iedzīvotāju

No visiem nāves gadījumiem aukstuma iedarbes dēļ (2021.–2025.gadā) 51% gadījumu (54% vīriešiem, 45% sievietēm) ir saistība ar alkohola lietošanu.

Analizējot pa mēnešiem, visvairāk no aukstuma iedarbes mirušo reģistrēti decembrī (24%), janvārī (20%) un februārī (17%). Šo rādītāju ietekmē laikapstākļi ziemas periodā, piemēram, aukstuma rekordi (ļoti zema temperatūra), sala ilgums – dienu skaits, kad gaisa temperatūra ir zem 0 grādiem. Sadalījumā pa nedēļas dienām nav būtisku atšķirību.

Dati par aukstuma dēļ mirušo sadalījumu pa ievainojumu gūšanas vietām (tiem, kam ir zināma vieta) liecina, ka 46% nosaluši ārvidē (piemēram, mežs, pļava, grāvis, tīrums), 35% nosaluši mājās vai piemājas teritorijās (piemēram, pagalms, garāža, dārzs), 17% - uz ielas, ceļa.

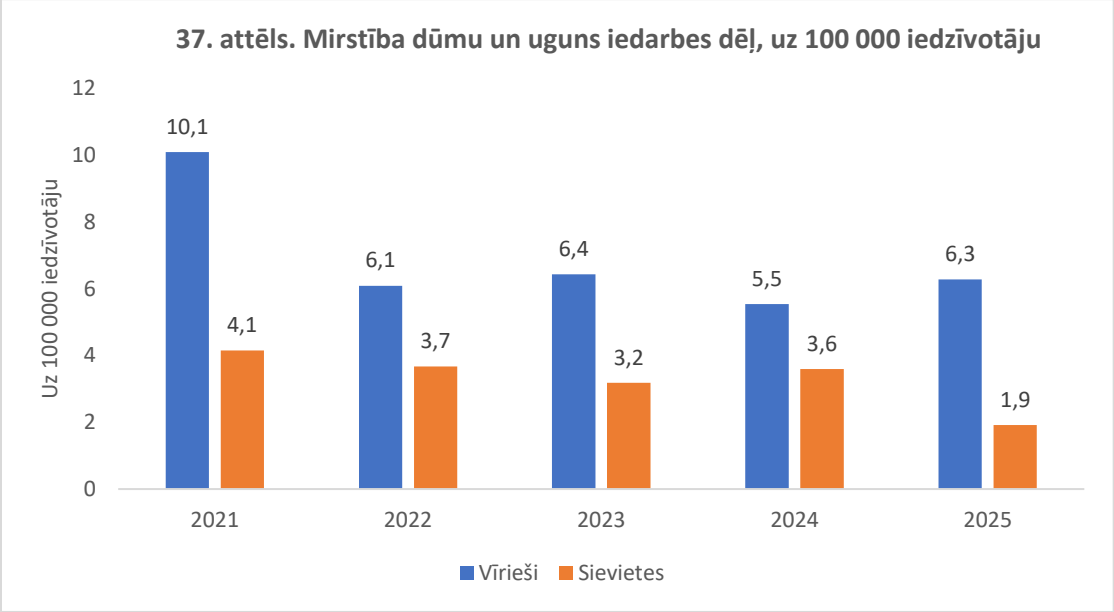
Aukstuma iedarbes izraisīta nāve pārsvarā ir sociāla problēma.

<u>Riska grupas</u>: *vīrieši; Latgalē dzīvojošie; 50-69 g.v.*

Pakļaušana dūmu, uguns un liesmu iedarbei (X00 – X09, Y26)

Pēdējo desmit gadu periodā mirstība dūmu, uguns un liesmu iedarbes dēļ jeb ugunsgrēkos bijusi mainīga, pārskata periodā kopš 2021.gada samazinājusies par 43%, 2025.gadā sasniedzot zemāko reģistrēto rādītāju (9. att.).

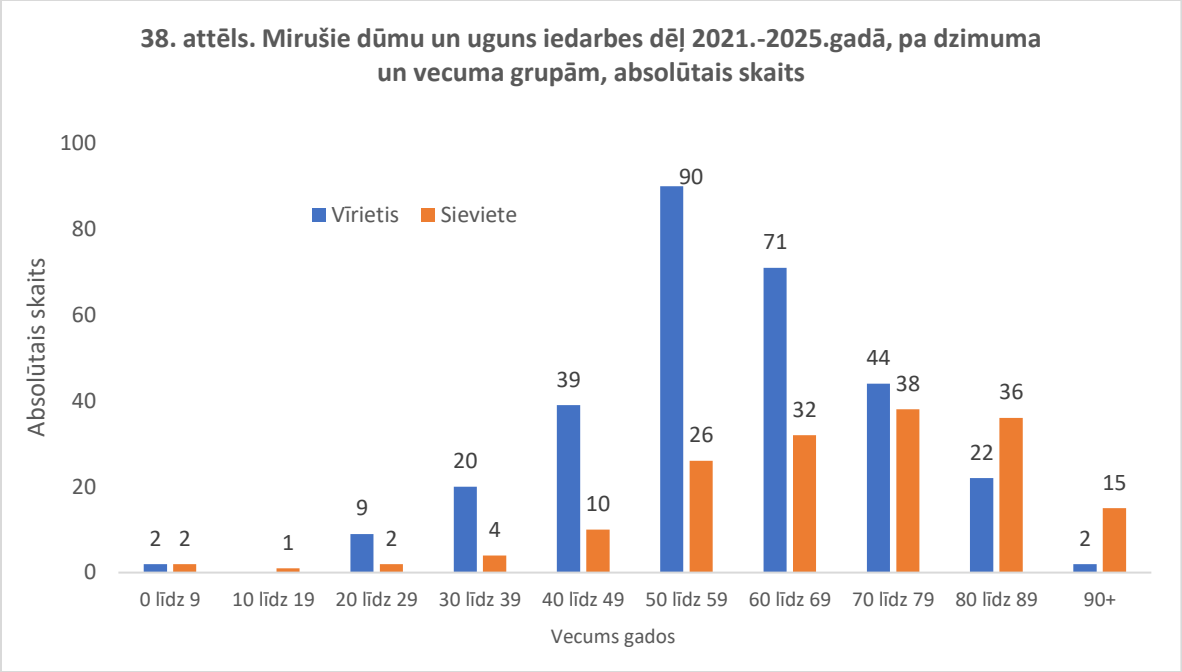
Vīriešiem mirstība dūmu, uguns un liesmu iedarbes dēļ ir 2 reizes (vidēji periodā) augstāka nekā sievietēm. Vidēji gadā (pārskata periodā) šī cēloņa dēļ mirst 60 vīrieši un 33 sievietes.

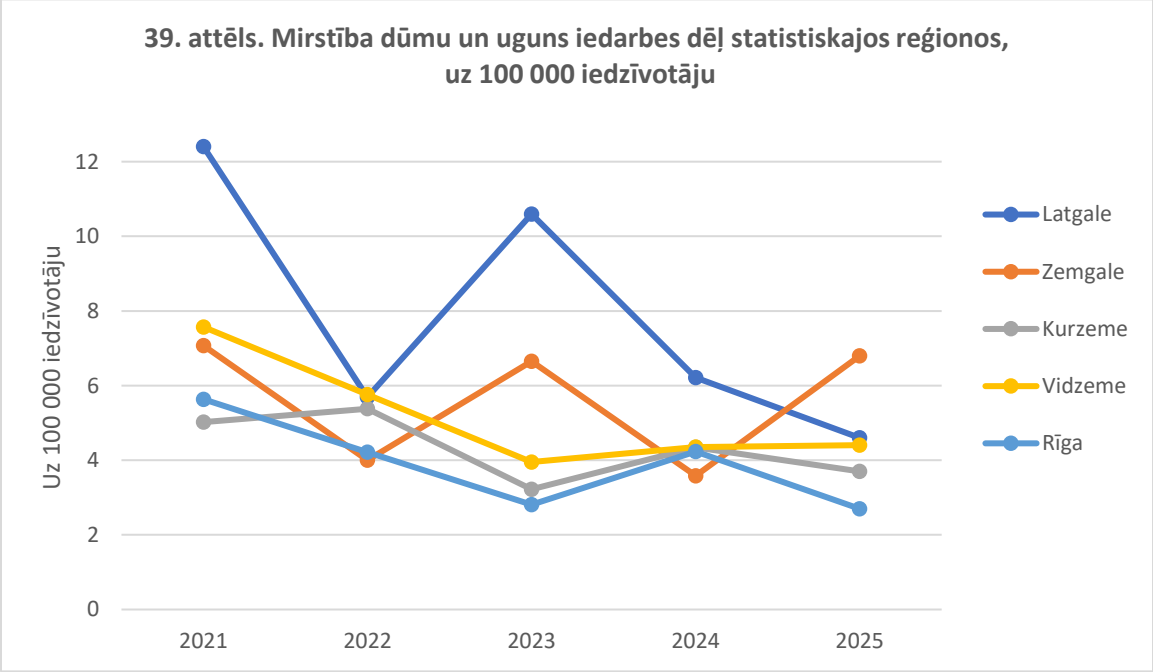
Analizējot vecuma sadalījumu desmit gadu grupās absolūtos skaitļos no visiem nāves gadījumiem dūmu un uguns iedarbes dēļ, visvairāk nāves gadījumu reģistrēti ***50–59 gadu*** (25% no visiem gadījumiem) un 60–69 gadu vecumā (22% no visiem). Tomēr visaugstākie mirstības relatīvie rādītāji šo cēloņu dēļ (uz attiecīgā vecuma iedzīvotāju skaitu) sadalījumā pa vecuma grupām ir virs 80 gadu vecuma. Mirstība šī cēloņa dēļ paaugstinās līdz ar vecumu (38. att.). Diemžēl ugunsgrēkos mēdz iet bojā arī bērni – pārskata periodā 4 bērni 2022.gadā un 1 - 2023.gadā.

Ugunsgrēku izraisīšanā mājokļa vidē kā galvenās riska grupas ir seniori pēc 65 gadu vecuma, bērni un personas ar invaliditāti[29].

[29] European Fire Safety Alliance; European Fire Safety Action Plan https://www.europeanfiresafetyalliance.org/action-plan/

Sadalījumā pa statistiskajiem reģioniem vidēji periodā augstākā mirstība no dūmu un uguns iedarbes ir reģistrēta ***Latgales*** iedzīvotājiem; tā Latvijas vidējo rādītāju vidēji periodā pārsniedz par 62%. 2025.gadā gan Latgales rādītājs ir sasniedzis zemāko rādītāju pārskata periodā. Zemākais rādītājs ir Rīgas reģionā – par 20% zemāks nekā vidēji Latvijā (39. att.)

56% (vīriešiem 64%, sievietēm 43%) no visiem nāves gadījumiem dūmu un uguns iedarbes dēļ ir saistīti ar alkohola lietošanu. Sadalījumā vecuma grupām visaugstākais alkohola saistības īpatsvars ir 40-59 gadu vecumā – 75% gadījumu.

Sadalījumā pa kalendārajiem mēnešiem pārskata periodā visvairāk mirušo dūmu un uguns iedarbes dēļ reģistrēts decembrī un janvārī. Šajos mēnešos reģistrēti 28% no visiem mirušajiem šī cēloņa dēļ. Tomēr pa gadiem tas var atšķirties, piemēram, 2025.gadā visvairāk ugunsgrēkos bojāgājušo bija novembrī. Sadalījumā pēc nedēļas dienām nav konkrētas tendences, kad mirušo dūmu un uguns iedarbes dēļ skaits būtiski atšķirtos.

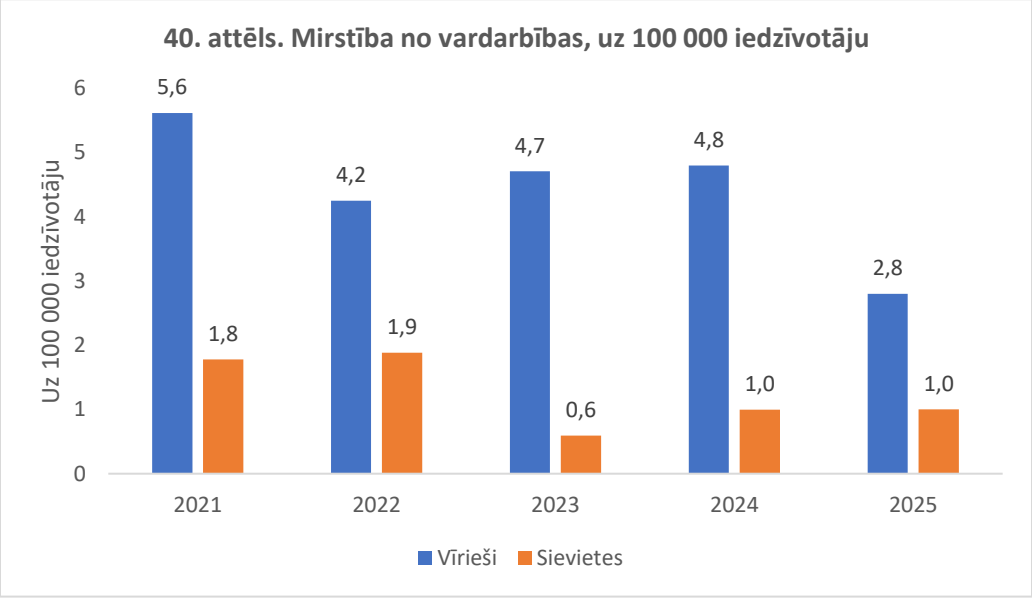
83% nāves gadījumu dūmu, uguns un liesmu iedarbes dēļ ir notikuši ugunsgrēka apstākļos ēkā vai celtnē (visbiežāk dzīvoklī, mājā, kā arī dzīvojamajos vagoniņos, dārza mājās). 10% gadījumu reģistrēta atrašanās dūmos, ugunī un liesmās nezināma nodoma dēļ.

Vardarbība (uzbrukums) (X85-Y09)

Mirstībai citas personas izdarīta tīša uzbrukuma (vardarbības) ietekmē ir svārstīga, bet stabila mazināšanās tendence. Pārskata periodā tā samazinājusies par 48% (9. att.). Neraugoties uz mazināšanās tendenci, Latvijā ir augstākais mirstības rādītājs šajā cēloņu grupā starp ES valstīm, 4 reizes pārsniedzot ES vidējo rādītāju[30].

Jāpiebilst, ka Iekšlietu ministrijas datos par cietušo personu skaitu noziedzīgos nodarījumos slepkavību skaits atšķiras (dažādi datu avoti un atšķirīga uzskaite), bet arī rāda samazinājumu 2025.gadā. Vienlaikus ir reģistrēts skaita pieaugums slepkavībām sevišķi pastiprinošos apstākļos. Tāpat ir palielinājies cietušo personu relatīvais skaits tīšu miesas bojājumu grupā[31].

Vīriešiem mirstība no vardarbības jeb slepkavības ir 3,5 reizes augstāka nekā sievietēm (40. att.). Vidēji gadā (pārskata periodā) šī cēloņa dēļ miruši 39 vīrieši un 13 sievietes.

Analizējot vecuma sadalījumu desmit gadu grupās absolūtos skaitļos, no visiem noslepkavotajiem visvairāk ir 50–59 gadu vecumā (30% no visiem). Augstākie mirstības relatīvie rādītāji (uz attiecīgā vecuma iedzīvotāju skaitu) vardarbības dēļ sadalījumā pa vecuma grupām ir 40–49 un 50-59 gadu vecumā.

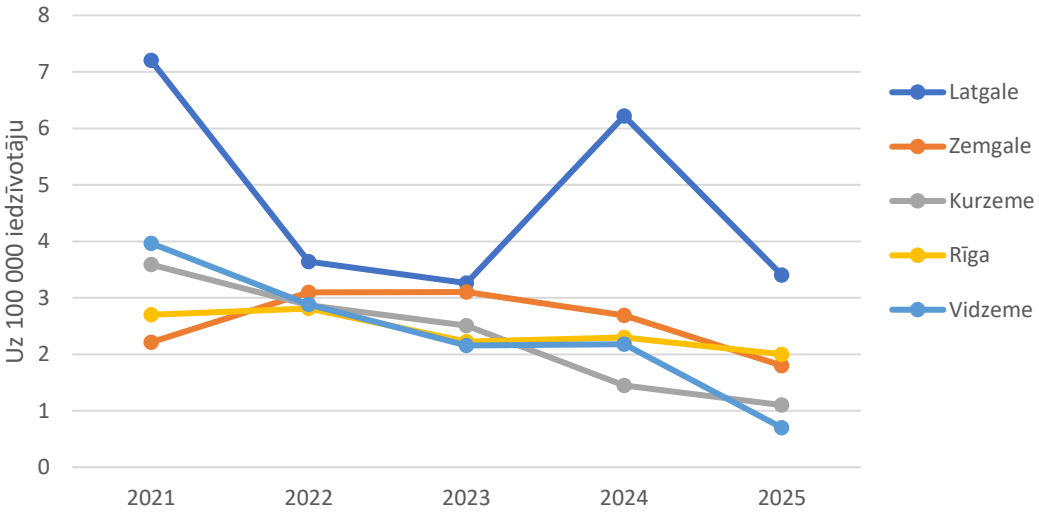
Diemžēl gandrīz ik gadu (izņemot 2023. un 2025. gadu) pārskata periodā starp noslepkavotajiem ir arī 1-3 bērni (2024. - 3). Pēc Iekšlietu ministrijas datiem slepkavību, kur

[30] Eurostat datubāze, skatīta 02.10.2026.; https://ec.europa.eu/eurostat/data/database
[31] Oficiālās statistikas portāls, skatīts 07.10.2026.; https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/iedzivotaji/noziegumi

cietušais ir nepilngadīgais ir nedaudz vairāk. Tāpat ik gadu ap 50 bērni (vidēji pārskata periodā) ir reģistrēti kā cietušie tīšu miesas bojājumu rezultātā. Dinamikā šis rādītājs nemazinās[32].

Sadalījumā pa statistiskajiem reģioniem augstākā mirstība no vardarbības vidēji periodā ir ***Latgales*** iedzīvotājiem – vidēji pārskata periodā tā pārsniedz Latvijas vidējo rādītāju par 74%. Stabilākais samazinājums vērojams Kurzemē un Vidzemē.

41. attēls. Mirstība no vardarbības statistiskajos reģionos, uz 100 000 iedzīvotāju

Biežākie nāvi izraisījušie vardarbības veidi ir uzbrukums ar asu priekšmetu (47% no tiem, kam precizēts), uzbrukums ar fizisku spēku (30%). 20% gadījumu uzbrukuma veids nav precizēts. Visbiežāk nāvējošais uzbrukums noticis mājās (67%), uz ielas vai ceļa (10%). 13% gadījumu uzbrukuma vieta nav zināma.

66% (71% vīriešu un 51% sieviešu) vardarbības izraisītas nāves gadījumu bija saistīti ar alkohola lietošanu. Saistība ar alkohola lietošanu ir atzīmēta mirušajam, tātad upurim.

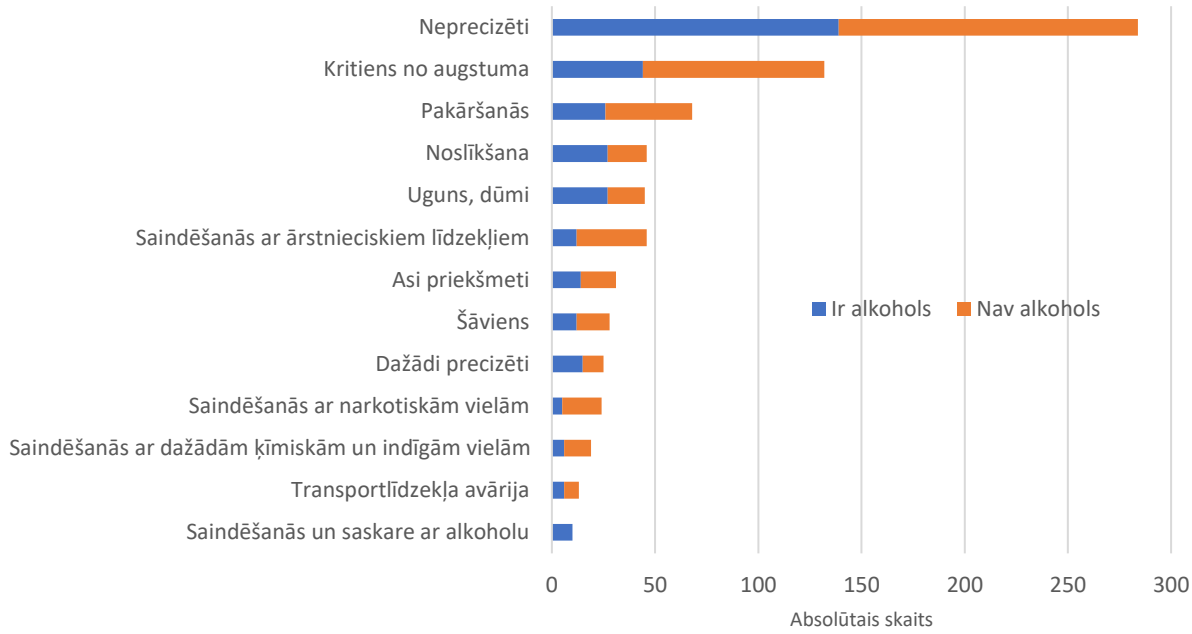
Vardarbības dēļ mirušo sadalījumā pēc ievainojuma gūšanas kalendārajiem mēnešiem nav būtisku atšķirību. Sadalījumā pa nedēļas dienām pārskata periodā biežāk vardarbības gadījumi, kas izraisījuši nāvi, reģistrēti svētdienās. Tomēr pa gadiem tas var arī atšķirties.

[32] Oficiālās statistikas portāls, skatīts 07.10.2026.; https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/iedzivotaji/noziegumi

Negadījums ar neprecizētu nodomu (Y10 – Y34)

Nāves gadījumiem, kas iekļauti šajā nāves cēloņu grupā, nav zināms nodoms - tīšs vai netīšs. Vidēji periodā ap 10% no ārējiem nāves cēloņiem (kuri nav slepkavības vai pašnāvības) nav zināms nodoms, t.i., vai nāve iestājusies netīša negadījuma, vai tīša nodarījuma rezultātā. No šiem 37% ir neprecizēti negadījumi, kad nav skaidras informācijas pat par veidu, kā iestājusies nāve. No pārējiem liela daļa jau tika iekļauti analīzē pie pārējiem ārējiem nāves cēloņiem (izņemot tīšu paškaitējumu, vardarbību). Starp precizētajiem negadījumiem ar neskaidru (nezināmu) nodomu visbiežāk ir kritiens no augstuma (46%), pakāršanās, nožņaugšanās, nosmakšana (24%), noslīkšana (16%), dūmu un uguns iedarbe (16%) (42. att.).

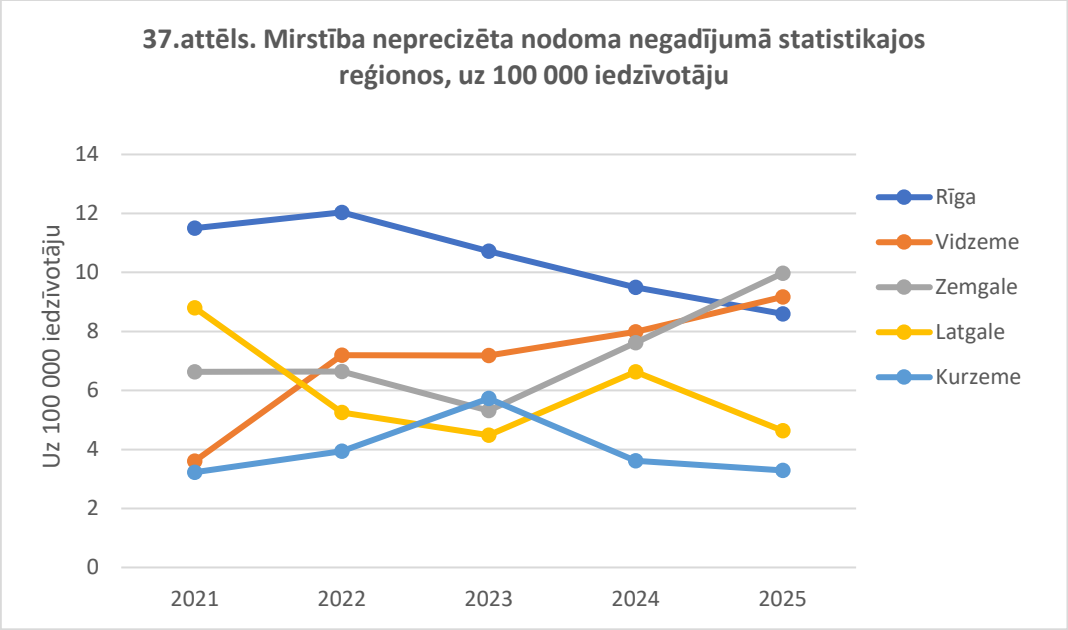
42.attēls. 2021.-2025.gadā mirušo negadījumos ar nezināmu nodomu saistība ar alkohola lietošanu

45% no pārskata periodā mirušajiem negadījumos ar neskaidru (nezināmu) nodomu konstatēta saistība ar alkohola lietošanu un 11% - ar citu psihoaktīvo vielu lietošanu.

Augstāki mirstības rādītāji ar šādu nāves cēloni (negadījumos mirušie ar neprecizētu nodomu) ir vīriešiem, kā arī personām vecumā virs 80 gadiem un 40–49 gadu vecumā.

Sadalījumā pa reģioniem relatīvi visvairāk mirušo ar neprecizētu (nezināmu) nodomu ir Rīgas reģionā dzīvojošajiem (pārsniedz valsts vidējo par 29%), bet dinamikā tas ir mazinājies.

Neskaidra (nezināma) nodoma negadījumos mirušo ievainojuma gūšanas vieta visbiežāk ir mājas (35%).

Negadījumos ar neprecizētu nodomu mirušo sadalījumā pēc nāves iestāšanās kalendārajiem mēnešiem vai nedēļas dienām nav būtisku atšķirību.

Pārējie ārēji slimību un nāves cēloņi

Iepriekš analizētas galvenās ārējo nāves cēloņu grupas, kam ir augstākie mirstības rādītāji (5. att.). Tie aptver aptuveni 80% no visiem ĀNC. Pārējie ĀNC lielākoties ir neprecizēti (bez informācijas par negadījuma veidu), kā arī daļēji ietilpst negadījumos ar neprecizētu nodomu. Tāpat daļa var būt retāki vai arī saistīti ar atsevišķiem traģiskiem notikumiem, kas attiecīgi atšķiras pa gadiem.

Tie ir dažādi negadījumi, kur bijusi mehānisku spēku iedarbe (piemēram, krītošs priekšmets, saspiešana, iesprūšana, iekārtu eksplozija), saskare ar elektrisko strāvu, karstuma avotiem vai karstām vielām. Salīdzinoši bieži ir arī nāves gadījumi, ko izraisījuši tādi elpošanas apdraudējumi kā aizrīšanās gan ar ēdienu, gan svešķermeņu nonākšana elpceļos. Vēl ik gadu ir gadījumi, kad cilvēku nonāvē dzīvnieki vai kukaiņi, piemēram, sabradā bullis, sakož čūska, sadzeļ sirseņi.